

Громадська організація
«Педагогічна платформа “Якість освіти”»

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ

II Всеукраїнської міждисциплінарної науково-практичної конференції

«НАУКА І СУСПІЛЬСТВО В УМОВАХ СУЧАСНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ: ВИКЛИКИ, ІННОВАЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ»

**30 вересня 2026 року
ЕЛЕКТРОННЕ ВИДАННЯ**

**Кам'янець-Подільський
2026**

УДК 001:316.3(063)

ББК 72я43

Н-34

ISBN 978-617-95688-0-0

Рекомендовано до публікації та оприлюднення рішенням організаційного комітету

II Всеукраїнської міждисциплінарної науково-практичної конференції

«Наука і суспільство в умовах сучасних трансформацій: виклики, інновації та перспективи»

(протокол № 3 від 30 вересня 2026 року).

Рецензенти:

Мелекесцева Н. В. – кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри теорії та методик початкової освіти Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка;

Голюк О. А. – кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри педагогіки та освіти Маріупольського державного університету.

Редакційна колегія:

Ямполь Ю. В. – доктор філософії у галузі освітніх, педагогічних наук (*голова редакційної колегії*);

Поліщук С. В. – кандидат педагогічних наук, доцент;

Горбатюк О. В. – кандидат педагогічних наук, доцент;

Лаврентьєва Н. В. – кандидат педагогічних наук, доцент.

Н-34

Наука і суспільство в умовах сучасних трансформацій: виклики, інновації та перспективи : збірник матеріалів II Всеукраїнської міждисциплінарної науково-практичної конференції, 30 вересня 2026 року [Електронний ресурс] / за заг. ред. Ю. В. Ямполь. Кам'янець-Подільський: Видавництво «Якість освіти», 2026. 75 с.

Електронна версія збірника доступна за покликанням:

URL: <https://publisher.yakist-osvity.org.ua/conference-ii>

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.23375024>

У збірнику подано матеріали II Всеукраїнської міждисциплінарної науково-практичної конференції «Наука і суспільство в умовах сучасних трансформацій: виклики, інновації та перспективи», яка відбулася 30 вересня 2026 року.

Видання адресоване науковим, науково-педагогічним і педагогічним працівникам, здобувачам вищої освіти, аспірантам, магістрантам, докторантам, учителям, фахівцям-практикам, представникам установ та організацій, а також усім, хто цікавиться актуальними питаннями розвитку освіти, науки, психології, цифровізації, суспільних наук, економіки, права, культури, фізичної культури, здоров'язбереження та іншими напрямками сучасних міждисциплінарних досліджень.

Матеріали публікуються в авторській редакції. Відповідальність за зміст матеріалів, достовірність поданих відомостей, коректність цитування та оформлення використаних джерел, дотримання принципів академічної доброчесності й авторських прав несуть автори публікацій. Позиція авторів може не збігатися з позицією редакційної колегії та видавця.

УДК 001:316.3(063)

ББК 72я43

ЗМІСТ

Чумак Лариса Олександрівна – МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ МАТЕМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В УМОВАХ СКОРОЧЕННЯ КРЕДИТНОГО ОБСЯГУ ДИСЦИПЛІНИ	5
Кусяк Володимир Іванович – ЗАСТОСУВАННЯ STEM-ПІДХОДІВ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ ЗМІСТОВОЇ ЛІНІЇ «ФУНКЦІЯ»	9
Кушнір Світлана Петрівна – ОСОБЛИВОСТІ СФОРМОВАНOSTІ УЯВЛЕНЬ ПЕДАГОГІВ ЗДО ПРО МЕХАНІЗМИ Й ПРОЦЕС АДАПТАЦІЇ ДІТЕЙ РАНЬОГО ВІКУ: ПОРІВНЯЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНИЙ АНАЛІЗ ВІТЧИЗНЯНИХ І ЗАКОРДОННИХ ПІДХОДІВ	13
Борисова Тетяна Валеріївна – ТЕАТРАЛЬНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ПАТРІОТИЧНИХ ЦІННОСТЕЙ ТА НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ ЮНОГО ПОКОЛІННЯ УКРАЇНЦІВ	17
Власюк Вероніка Олегівна – ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВИХ РЕСУРСІВ У НАВЧАННІ КОРЕЙСЬКОГО ПИСЬМА ШКОЛЯРІВ	21
Аліксійчук Олена Станіславівна – ПІДГОТОВКА ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ДО ВПРОВАДЖЕННЯ МЕТОДУ ХУДОЖНІХ АСОЦІАЦІЙ НА УРОКАХ «МИСТЕЦТВА» У ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ	26
Блажко Анастасія Богданівна – ВИКОРИСТАННЯ ДИДАКТИЧНИХ ІГОР НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ	31
Руденко Ілона – ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВОЇ ГРАМОТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ МАТЕМАТИКИ	34
Хлібовська Катерина – ФОРМУВАННЯ МАТЕМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ ПРАКТИКО-ОРІЄНТОВАНИХ ЗАДАЧ	37
Ямполь Юрій Віталійович – ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ ЯК ІНСТРУМЕНТ АНАЛІТИЧНОЇ ПІДТРИМКИ УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В ЗАКЛАДІ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ	41
Дацковська Вікторія Георгіївна, Шуліко Олена Олександрівна – ІНТЕГРАЦІЯ АРТ-ТЕРАПІЇ ТА КАЗКОТЕРАПІЇ У ПСИХОЕМОЦІЙНІЙ РЕАБІЛІТАЦІЇ ДОШКІЛЬНИКІВ, ЩО ПОСТРАЖДАЛИ ВІД ВОЄННИХ ДІЙ	44
Литвинова Інна Леонідівна – ПЕРСПЕКТИВИ СУЧАСНОЇ ПСИХОЛОГІЇ: ТЕНДЕНЦІЇ ТА НАПРЯМИ РОЗВИТКУ	49

Максимович Юлія Олександрівна – МЕТОДИ РЕСТАВРАЦІЇ ЖИВОПИСНИХ ПОЛОТЕН, УРАЖЕНИХ БІОЛОГІЧНИМИ ШКІДНИКАМИ.....	55
Стаценко Владислав Олегович – ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНА СТАБІЛІЗАЦІЯ ПІДПРИЄМСТВ АПК ПРИФРОНТОВИХ РЕГІОНІВ В УМОВАХ ВОЄННИХ РИЗИКІВ (на прикладі сільськогосподарського підприємства Миколаївської області)	57
Глушкова Дар'я Валентинівна – АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОВЕРНЕННЯ ВЕТЕРАНІВ ДО ЦИВІЛЬНОГО ЖИТТЯ. ЦИФРОВІЗАЦІЯ ДЕРЖАВНИХ ПОСЛУГ ТА ПРОБЛЕМИ ДОСТУПНОСТІ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПРОЦЕДУР	62
Вельцен Валентина Сергіївна – TRANSFORMATION OF THE CONSTITUTION OF UKRAINE INTO AN EFFECTIVE TOOL FOR THE PROTECTION OF HUMAN RIGHTS IN THE ERA OF DIGITALIZATION, GLOBALIZATION AND INTEGRATION, TAKING INTO ACCOUNT SECURITY RISKS	67
Переверзева Світлана Василівна, Батюк Алім Миколайович, Маркелова Вероніка Сергіївна – РОЛЬ ВИЩОЇ ОСВІТИ У ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦІВ МАЙБУТНЬОГО: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ.....	71

Чумак Лариса Олександрівна,
кандидат технічних наук, доцент,
доцент кафедри фізики та прикладної математики,
Український державний університет науки і технологій, м. Дніпро, Україна

МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ МАТЕМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В УМОВАХ СКОРОЧЕННЯ КРЕДИТНОГО ОБСЯГУ ДИСЦИПЛІНИ

Вступ та актуальність проблеми. У сучасну епоху глобалізації та цифрової трансформації економіки якість математичної освіти є ключовим чинником забезпечення конкурентоспроможності фахівців на ринку праці, особливо в інженерно-технічних, природничих та економічних сферах. Водночас реформування системи вищої освіти в Україні супроводжується стійкою тенденцією до оптимізації навчальних планів, що виражається у суттєвому скороченні кількості годин (кредитів ECTS), які виділяються на вивчення фундаментальних дисциплін, зокрема вищої математики.

Цей процес відбувається на тлі глибоких освітніх втрат, зумовлених наслідками пандемії COVID-19, тривалими воєнними діями, міграцією та дефіцитом очного контакту між викладачем і студентом. Результати міжнародних та вітчизняних моніторингів (зокрема PISA-2022 та аналітика НМТ) фіксують різке зниження рівня базової математичної підготовки вступників. За таких умов виникає гостре методологічне протиріччя: вимоги ринку праці до аналітичних та моделювальних здібностей випускників зростають, тоді як часовий ресурс закладу вищої освіти (ЗВО) на їх формування критично зменшується. Це зумовлює потребу в розробці нових методологічних засад формування математичної компетентності в умовах обмеженого аудиторного фонду.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема трансформації математичної підготовки у вищій школі є предметом активних дискусій. Дослідження свідчать, що скорочення годин часто призводить до формалізації навчального процесу, коли глибоке засвоєння фундаментальних концептів підміняється поверхневим тренінгом для проходження тестів. Науковці

(зокрема І. М. Семенова) зазначають, що дефіцит навчального часу посилює психологічні бар'єри студентів, викликає тривожність та веде до втрати мотивації, оскільки вища математика потребує поступового наростання когнітивної складності, що важко реалізувати за обмежений термін. Міжнародний досвід (зокрема досвід США та ЄС) вказує на те, що ефективне розв'язання цієї проблеми лежить у площині впровадження адаптивного навчання, інтенсифікації самостійної роботи та використання інтегративних курсів.

Мета дослідження полягає у визначенні та обґрунтуванні методологічних засад, педагогічних підходів та інструментів, які дозволяють забезпечити високу якість формування математичної компетентності студентів в умовах скорочення кредитного обсягу дисципліни.

Виклад основного матеріалу дослідження. Традиційна лінійно-дедуктивна методика викладання математики, орієнтована на значні обсяги лекційних та практичних занять, у сучасних умовах втрачає свою ефективність. Обмеження кількості кредитів вимагає переходу до системно-діяльнісної та компетентнісної методології. Основні засади такого переходу охоплюють кілька взаємопов'язаних рівнів.

Принцип концентрованого та модульного структурування змісту. В умовах дефіциту часу викладач не може охопити всі класичні розділи математики у повному обсязі. Необхідно здійснити фундаменталізацію змісту: виділити «ядро» дисципліни (необхідний теоретичний інваріант) та прикладний (варіативний) компонент, пов'язаний із майбутньою професією студента. Зміст розбивається на автономні модулі, кожен з яких спрямований на вирішення конкретного типу професійно-орієнтованих задач. Водночас прикладна спрямованість варіативного компонента не повинна призводити до механічного натаскування чи редукції фундаментальної складової. Збереження теоретичного інваріанта є базовою умовою для формування у студентів цілісного математичного мислення, здатності до абстрагування та самостійного

математичного моделювання, що забезпечує навчальний процес від перетворення дисципліни на дискретний набір алгоритмів і готових рецептів.

Методологія адаптивного та диференційованого навчання. Оскільки першокурсники мають суттєві розбіжності в початковому рівні підготовки, обов'язковим елементом є вхідне діагностичне тестування, на основі якого вибудовуються індивідуальні освітні траєкторії. Для студентів із низьким базовим рівнем методологічно обґрунтованим є впровадження інтенсивних «вирівнювальних курсів» (*Bridge courses*). Задля уникнення додаткового когнітивного перевантаження здобувачів під час вивчення базового семестрового матеріалу, такі експрес-курси доцільно реалізовувати у пропедевтичний (передуючий основному навчанню) період, або ж інтегрувати у перші 2-3 тижні семестру за умови пролонгації термінів опанування першого змістового модуля вищої математики.

Інтенсифікація самотійної роботи через концепцію змішаного навчання (Blended Learning). За умов скорочення аудиторних годин значна частина когнітивного навантаження переноситься на керовану самотійну роботу студентів. Методологічно це реалізується за допомогою моделі «перевернутого класу» (*Flipped Classroom*). Інформаційно-технологічною базою процесу стають цифрові платформи (*Moodle, MS Teams, Google Classroom*), де розміщуються інтерактивні симуляції, відеолекції, електронні тренажери із символічним введенням та онлайн-бібліотеки. Водночас аудиторні години повністю вивільняються для активних дискусій, розбору складних кейсів та індивідуального консультування. Проте успішна реалізація моделі «перевернутого класу» в умовах низької стартової мотивації першокурсників вимагає впровадження систем наскрізного оперативного контролю. Ефективним рішенням є застосування цифрових інструментів автоматизованого дедлайн-моніторингу та коротких (до 5-7 хвилин) вхідних експрес-тестів на початку кожного практичного заняття, що стимулює студентів до систематичного самотійного опрацювання теоретичного матеріалу в позааудиторний час.

Міждисциплінарна інтеграція та контекстне навчання. Формування математичної компетентності за мінімальної кількості годин можливе лише тоді, коли студент чітко розуміє привабливість і практичну цінність математичного апарату. Математика має викладатися не як ізольована абстрактна наука, а у тісному взаємозв'язку із профільними дисциплінами. Використання завдань, що моделюють реальні професійні процеси, дозволяє формувати математичні навички паралельно із розвитком фахового мислення, суттєво заощаджуючи час.

Інституційна та менторська підтримка. Методологія сучасного освітнього процесу має обов'язково враховувати психологічні чинники: тривожність, стрес та зниження концентрації уваги у студентів. Ефективним інструментом інтенсифікації навчання є створення менторських програм, де старшокурсники або аспіранти допомагають першокурсникам адаптуватися до темпу вищої школи та долати когнітивні бар'єри поза аудиторними заняттями.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Скорочення кредитного обсягу математичних дисципліни є об'єктивним викликом сучасної вищої освіти, який неможливо подолати екстенсивними методами. Формування стійкої математичної компетентності за таких умов потребує комплексної зміни методологічних засад: від репродуктивної передачі знань до адаптивного, професійно-орієнтованого та цифрового навчання.

Впровадження модульної структури змісту, моделі «перевернутого класу», вхідної діагностики з подальшим вирівнюванням знань та інтеграції математики з профільними предметами дозволяє компенсувати брак аудиторного часу без втрати фундаментальності освіти. Перспективи подальших досліджень у цьому напрямі полягають у розробці та експериментальній перевірці конкретних моделей моніторингу математичної компетентності студентів та оцінюванні ефективності цифрових інструментів адаптивного навчання в різних типах ЗВО.

Кусяк Володимир Іванович,
*магістрант спеціальності А4.04 Середня освіта (Математика),
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, м. Чернівці,
Україна*

Науковий керівник: Правіцка Наталія Сергіївна, асистент

ЗАСТОСУВАННЯ STEM-ПІДХОДІВ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ ЗМІСТОВОЇ ЛІНІЇ «ФУНКЦІЯ»

Актуальність. Міжнародне порівняльне дослідження якості освіти PISA фіксує стійку негативну тенденцію у сформованості практичних (прикладних) умінь застосовувати математичні знання. За результатами PISA-2022 середній бал українських учнів з математики становив 441 [1]; за результатами PISA-2025 цей показник знизився до 431 бала [2], а частка українських п'ятнадцятирічних підлітків, які не досягають базового рівня математичної грамотності, зросла з 42% до 46%. Аналітичні коментарі до результатів звертають увагу, що труднощі учнів концентруються переважно на рівні застосування знань, а не їх формального засвоєння. Це узгоджується зі спостереженнями автора роботи як практикуючого вчителя інформатики й алгебри: учні здатні відтворити означення функції та побудувати графік за готовою формулою, однак помітно гірше справляються із завданнями, що вимагають самостійно встановити функціональну залежність за реальними (не «підручковими») даними. Отже, актуальність дослідження зумовлена суперечністю між зафіксованим дефіцитом практичних умінь застосування математичних знань і недостатньою розробленістю методичних підходів, які цілеспрямовано формували б ці вміння в межах чинної програми з алгебри – зокрема, змістової лінії «Функція».

Мета дослідження – виявити та експериментально дослідити можливості STEM-підходу для підвищення якості знань і умінь учнів, з акцентом на практичні вміння, при вивченні змістової лінії «Функція».

Матеріали та методи. Теоретичну основу дослідження становить аналіз психолого-педагогічних закономірностей формування поняття функції (процесуально-об'єктна двоїстість за А. Сфард [3], теорія APOS, розбіжність образу й означення поняття за Д. Толлом і Ш. Віннер), які обґрунтовують

доцільність послідовного «проживання» функції як конкретного процесу – роботи з реальними вхідними й вихідними даними – перш ніж вимагати від учня її абстрактного, узагальненого розуміння. На цій основі розроблено дидактичні умови реалізації STEM-підходу через аналіз емпіричних даних на уроках алгебри та авторський методичний прийом пояснення поняття функції через метафору «чорної скриньки» (на прикладі уявної фабрики омлетів: учитель послідовно підводить учнів до розуміння «входу», «перетворення» й «виходу» функції, а учні самостійно добирають власний побутовий приклад «чорної скриньки»). Емпіричну базу дослідження становлять два проведені STEM-проекти та педагогічний експеримент, проведений у три етапи: констатувальний, формувальний і контрольний.

Результати. Перший практичний кейс – «Моніторинг CO₂ у навчальних кабінетах» (9 клас, 6 учнів): упродовж п'яти робочих днів учні датчиком CO₂ фіксували рівень вуглекислого газу в п'яти кабінетах після кожного уроку, вносили дані до спільної Google Таблиці, будували графіки й пояснювали виявлені закономірності – зростання рівня CO₂ протягом дня, залежність від провітрювання, локальні екстремуми. Це дало змогу опрацювати на реальних, «непідручникових» даних поняття залежної й незалежної змінних, зчитування графіка, проміжків зростання й спадання. Другий кейс – «Терморезистор» (10 клас, курс «Розумні плати», 20 учнів): за допомогою Arduino UNO і терморезистора учні спостерігали за спаданням опору при нагріванні (за різних температурних умов), знімали дані через послідовний порт і будували графік нелінійної спадної залежності, що створювало практичний контекст для подальшого введення поняття показникової функції. Педагогічний експеримент перевіряв ефективність прийому «чорної скриньки»: констатувальний етап виявив механічний, дореіфікаційний рівень розуміння функції в учнів; після формувального етапу з використанням прийому контрольний зріз зафіксував якісний перехід до усвідомлених, розгорнутих пояснень поняття функції. Напрямок цієї зміни узгоджується з незалежним спостереженням із кейсу «Моніторинг CO₂», що додатково підтверджує

ефективність практико-орієнтованого підходу. Водночас одногруповий дизайн експерименту без контрольної групи є доекспериментальним, тому результат варто трактувати як обґрунтовану якісну ілюстрацію ефективності прийому, а не як статистично доведений ефект.

Висновки. Проведене дослідження підтвердило, що STEM-підхід, реалізований через роботу з реальними емпіричними даними (сенсорні вимірювання, дані з мікроконтролера) та авторський прийом пояснення функції через метафору «чорної скриньки», сприяє формуванню в учнів практичних умінь застосування поняття функції. Наукова новизна дослідження полягає в систематизації реально проведених STEM-проектів як цілісної методичної системи та в розробці й експериментальній перевірці згаданого дидактичного прийому. Практичне значення забезпечується комплектом методичних матеріалів (конспекти уроків, діагностичний інструментарій), придатних до безпосереднього використання вчителями інформатики та математики. Перспективним напрямом подальших досліджень є кількісна перевірка ефективності описаних підходів на ширшій вибірці учнів з використанням контрольної групи.

Список використаних джерел

1. Міністерство освіти і науки України. Результати міжнародного дослідження якості освіти PISA-2022 [Електронний ресурс]. – 05.12.2023. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/news/rezultati-mizhnarodnogo-doslidzhennya-yakosti-osviti-pisa-2022>
2. Офіційний звіт PISA-2025 [Електронний ресурс] / Український центр оцінювання якості освіти. – 2026. – Режим доступу: https://pisa.testportal.gov.ua/wp-content/uploads/2026/09/Oficijnyj-zvit_PISA-2025.pdf
3. Sfard A. On the dual nature of mathematical conceptions: Reflections on processes and objects as different sides of the same coin. Educational Studies in Mathematics. 1991. Vol. 22, № 1. P. 1–36.

4. Про схвалення Концепції розвитку природничо-математичної освіти (STEM-освіти) : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 05.08.2020 № 960-р.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/960-2020-p>
5. Слєпкань З. І. Методика навчання математики : підручник. 2-ге вид., допов. і переробл. Київ : Вища школа, 2006.

Кушнір Світлана Петрівна

кандидат педагогічних наук, доцент Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди, м. Харків, Україна

ОСОБЛИВОСТІ СФОРМОВАНOSTІ УЯВЛЕНЬ ПЕДАГОГІВ ЗДО ПРО МЕХАНІЗМИ Й ПРОЦЕС АДАПТАЦІЇ ДІТЕЙ РАНЬОГО ВІКУ: ПОРІВНЯЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНИЙ АНАЛІЗ ВІТЧИЗНЯНИХ І ЗАКОРДОННИХ ПІДХОДІВ

Актуальність питання адаптації дітей раннього віку в ЗДО зумовлена реформуванням системи дошкільної освіти, зниженням вікового порогу вступу до ЗДО, впливом стресових факторів внаслідок військових дій, раннім й здебільшого вимушеним виходом матерів з відпустки по догляду за дитиною. Зміна середовища, вимушена сепарація, інтеграція в новий соціальний простір для дитини раннього віку (1-3 років) є складним випробуванням як психологічного, так і фізіологічного характеру. Головним посередником і координатором процесу успішної адаптації дитини і родини в ЗДО є вихователь, від професійності та компетентності якого залежить перебіг адаптаційного періоду, ступінь його важкості та рівень стресу батьків.

Отже, **метою** даної статті є дослідження й порівняльний аналіз особливостей сформованості уявлень педагогів ЗДО про механізми й процес адаптації дітей раннього віку в контексті вітчизняного й закордонного досвіду.

Вітчизняні фахівці у сфері дошкільної освіти традиційно спираються на дослідження процесу адаптації крізь призму психофізіологічного та медико-біологічного підходів, які розкривають цей процес як пристосування організму до навколишнього середовища через нормалізацію поведінкових проявів, відновлення емоційної стабільності та фізіологічних показників (відсутність захворюваності, неврозів, сон та апетит). Оцінка ступеню адаптованості залежить від важкості перебігу звикання й має 3 варіації – легка адаптація (7-10 днів), середньої важкості (15-30 днів) й важка (від 2 міс. і більше). Серед ключових умов успішної адаптації дитини дослідники зазначають: єдність вимог родини й ЗДО; наближення режиму дня вдома до садкового, збільшення часу перебування в ЗДО від 1-2 год., завчасне формування у дітей базових

навичок самообслуговування (що, на наш погляд, є необґрунтованою вимогою до одnorічної дитини), згортання процесу грудного вигодовування; якнайшвидшого залучення дитини до фронтальних форм організації життєдіяльності, скорочення часу перебування батьків поряд з дитиною в групі (Н. Аксарина, Л. Белкіна, Н. Ватутіна, Н. Каньоса та ін.) [1; 2; 3; 4]. Виходячи з умов сьогодення, все більша частина педагогів стикаються з проявами деструктивної поведінки у дітей, агресії, неконтрольованого плачу, апатії, істерик (особливо у дітей з ООП) й професійною безпорадністю в таких ситуаціях через брак сучасної інформації.

Закордонні педагоги, які працюють з дітьми раннього віку, у своїй діяльності спираються на більш сучасні дослідження теорії прив'язаності, концепцію соціальних переходів, згідно з якими основним механізмом адаптації є побудова вторинного зв'язку між вихователем і дитиною (В. Датлер, Г.-Й. Лефен та ін.). Виходячи з розуміння того, що дитина до трьох років сприймає нове середовище як потенційну загрозу, її дослідницька й пізнавальна активність стає можливою за умови вибудовування «безпечної» (safe base) взаємодії з педагогом. Важливим моментом успішної адаптації виступає обов'язкова тривала присутність когось з батьків (від 2 до 4 тижнів) поряд з дитиною, що створює емоційний місточок між педагогом й батьками, дозволяючи дитині спостерігати за їх взаємодією, поступово включаючись в процес, а вихователю бачити реально працюючі інструменти й способи взаємодії з дитиною, зняття її стресу (Берлінська модель адаптації (*Berliner Eingewöhnungsmodell*) та Мюнхенська модель) [6]. Між тим, закордонні наукові дослідження фіксують значний дисонанс між теоретичними уявленнями й практичною реалізацією моделей адаптації дітей відповідно до сучасних «м'яких» практик адаптації. Здебільшого такий розрив спостерігається через тенденцію раннього навчання й прив'язки роботи з дітьми до шкільних програм, наприклад К–12. Значна кількість педагогів демонструють помилкове переконання в тому, що діти віком 1,5-3 років мають сформовану саморегуляцію й довільність процесів уваги, що суттєво ускладнює перебіг

адаптації та провокує конфліктність у взаєминах. Австрійські й німецькі дослідження [5; 6] демонструють наявність високого ступеню емоційного виснаження вихователів під час адаптації, незважаючи на розлогі методичні інструкції щодо дій педагога в групі під час адаптаційного процесу.

Отже, проведений аналіз дозволяє визначити ряд суперечностей, притаманних сучасній системі адаптації дітей раннього віку як закордоном, так і в Україні, а саме:

між декларативною прихильністю педагогів до принципів дитиноцентризму та реальною орієнтацією педагогічного процесу на жорсткий регламент й «неписані» правила ЗДО. Більшість вихователів орієнтується не на ступінь сформованості довіри до нового середовища у дитини, а на швидкість підкорення й виконання дитиною загальногрупових правил і режиму;

між важливістю партнерської взаємодії з батьками задля емоційної безпеки дитини й сприйняттям батьків як завади, що продовжує «хворобливу» сепарацію. Значна кількість педагогів не мають необхідних знань про типи прив'язаності та їх вплив на формування дітей з різним типом темпераменту;

між декларативними методичними посібниками й прогалинами у психолого-педагогічній підготовці фахівців щодо теорії прихильності, типів темпераменту, практичним інструментарієм сучасних методик АВА терапії, Floortime для роботи з дітьми з ООП, повільно розігрівуючого й важкого типів темпераменту, а також з родинами з нестійким типом прив'язаності, гіперопікою тощо. Нерозуміння того, що дитина раннього віку не здатна до ефективної саморегуляції, яка може ускладнюватися специфікою сформованості адаптаційних механізмів на фоні стресу без зовнішньої підтримки дорослого, призводить до застосування хибних стратегій ігнорування плачу, або закликів залишити дитину, щоб «проплакалася», чи зникати без попередження, що перетворює природний процес адаптації на травматичний досвід.

Подолання цих суперечностей можливе за умови переосмислення та реформування системи формування уявлень педагогів ЗДО про адаптацію дітей

раннього віку, збагачення освітніх програм майбутніх педагогів поглибленими модулями з вікової нейробіології, теорії прив'язаності, типів темпераменту за класифікацією Томас, Чесс, практичним інструментарієм для роботи з дітьми з ООП, батьками, наслідками стресу й вигоряння.

Список використаних джерел

1. Волкова В., Мерц О. *Адаптація дітей раннього віку до умов дошкільного закладу*. Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету. Серія : Педагогіка. 2017. № 1. С. 68-72.
2. Каньоса Н. Адаптація дітей раннього віку до умов закладів дошкільної освіти. Кам'янець-Подільський : КПНУ ім. І. Огієнка, 2018. 48 с.
3. Соловей, Ю. О. Соціальна адаптація дітей дошкільного віку в умовах закладу дошкільної освіти. Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: «Педагогіка. Соціальна робота». 2022. (№ 1(50)). С. 260-263.
4. Шинкаренко В., Клімова Л., Мазур І., Міхіна Н., Рудень В. *Особливості адаптації дітей раннього віку до умов закладу дошкільної освіти*. Acta paedagogica volyniensis. 2025. (1), С. 69–75.
5. Laewen H.-J., Andres B., Hedervari E. Die ersten Tage: Ein Modell zur Eingewöhnung von Kindern in Krippe und Tagespflege. Berlin : Cornelsen Scriptor, 2003. 128 S.
6. Datler W., Fürstaller M., Funder A. *Eingewöhnung von Kleinkindern in Kitas: Perspektiven der Gestaltung von Übergängen*. Pädagogische Rundschau. 2010. № 3. С. 285–299.

Борисова Тетяна Валеріївна,
*кандидат педагогічних наук, доцент,
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, м.
Кам'янець-Подільський, Україна*

ТЕАТРАЛЬНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ПАТРІОТИЧНИХ ЦІННОСТЕЙ ТА НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ ЮНОГО ПОКОЛІННЯ УКРАЇНЦІВ

На сучасному етапі складних випробувань, які випали на долю нашої Батьківщини, надзвичайно важливо сконцентрувати зусилля педагогічної спільноти на передачі юному поколінню виплеканого століттями боротьби за незалежність відчуття національної честі і гідності, прищепленні високих патріотичних ідеалів та цінностей, споконвік притаманних українському народу.

Для подальшого прогресивного поступу нашої держави юні її громадяни мають бути обізнаними із славетною історичною спадщиною свого народу, відчувати причетність до героїчного минулого, дбайливо зберігати традиції, унікальні культурні надбання своєї нації, а також щиро прагнути примножувати національні досягнення й вносити особистий внесок у розбудову України.

Впродовж багатьох віків потужною трибуною для трансляції різного типу ідеологічних, політичних тощо послань широкій аудиторії громадян слугував театр. Так, відомо, що до застосування театру як потужної платформи для просування й поширення важливих для суспільства постулатів та ідей вдавались ще за часів Давнього Єгипту. У Стародавній Греції та Римі театр вже виступав потужною інституцією, своєрідним простором, у межах якого суспільство осмислювало низку важливих і актуальних проблем релігійного, політичного, морального характеру. Постановки трагедій та комедій, які ставились на основі створеного відомими філософами, мислителями того часу (Есхіл, Софокл, Еврипід, Аристофан, Плавт, Теренцій та ін.) драматургічного матеріалу, були популярними, високо цінувались і повсякчас підтримувались державою, оскільки виконували надзвичайно важливу виховну місію і

забезпечували вирішення значної кількості проблем, з якими стикалось суспільство.

Таким чином, вже з давніх часів та античної доби функції театру виходили далеко за межі розваг і окреслювались трансляцією цінностей, формуванням колективних уявлень, моделюванням моральних та ідеологічних конфліктів, презентацією варіантів їх вирішення, стимулюванням суспільних мас до глибокого осмислення власного способу життя та його призначення.

Високо оцінювали виховний потенціал театрального мистецтва й видатні мислителі доби Просвітництва. Зокрема, відомі представники української просвітницької думки розглядали театр як засіб виховання громадянина-патріота. Постановки шкільного театру, в драматургічній основі яких лежали історичні, патріотичні сюжети, створені Л. Горкою, Ф. Прокоповичем, Г. Кониським та ін., систематично ставились на сцені навчальних закладів того часу й переслідували мету формування національної ідентичності й патріотичної свідомості юних українців.

Враховуючи підтверджений багатовіковою історією людства високий статус театрального мистецтва як потужного інструмента різновекторного, зокрема патріотично-виховного впливу на особистість, сучасна школа, позашкільні дитячо-юнацькі об'єднання, заклади культури тощо мають якомога ширше застосовувати театральні засоби у своїй роботі, більш активніше залучати дітей та молодь до творчої діяльності у царині театру, у повній мірі використовувати його потужний емоційний, інтелектуальний, моральний потенціал у формуванні патріотичних цінностей та національної ідентичності зростаючого покоління.

Запорукою ефективності театральної діяльності як засобу формування патріотичних цінностей та національної ідентичності сучасних дітей та молоді є застосування дієвого методичного інструментарію, здатного зробити матеріал постановки зрозумілим, близьким і особистісно значущим для кожного учасника. Як зазначала у свій час видатна Софія Русова: «...Патріотизм – це чисте свідоме почуття, яким повинна бути перейнята вся душа людини. Це

почуттє дає змогу ради честі рідного народу, рідного краю не бруднити себе ніякими нечесними вчинками, воно дає моральну силу переживати разом з своїм краєм і щасливу долю і всяке безталаннє та недолю. Щоб патріотизм став пануючим почуттєм у життю народа і перестав бути випадковим настроєм, він вимагає виховання. Але на сім висновку не можна скінчити, бо краса, щирість і придатність до життя кожного почуття залежить від того, як його виховувати» [2].

У процесі постановки театрального спектаклю юні актори не лише отримують певний обсяг інформації про героїчні подвиги прашурів, історичні події, національні традиції, яскраві моменти культурного буття народу тощо, які втілені у сценарії, але й емоційно переживають, вживаються у образи тих або інших персонажів, ідентифікують себе із ними: «У театрі в атмосфері особливої художньої реальності здійснюється «естетичний» акт самоідентифікації персонажа вистави через іншого. У цьому акті сконцентрована суть людського осмислення соціокультурної дійсності. Створюється естетичний образ, який містить іншого, а пізніше й себе, як іншого» [1, с.7].

Саме завдяки тому, що юний актор співвідносить себе із персонажем, «проживає» його долю, у нього формується особистісне ціннісне ставлення до зображуваних подій, вчинків, характерів героїв, починають більш глибоко сприйматись проголошені ідеї, моральні висновки, почуття, формуються ідеали тощо. Внаслідок такого переживання закладених у сценарії перипетій, подій, юна особа починає осмислювати патріотичні чесноти, проблеми гідної громадянської поведінки, свободи, моральності, гуманізму, поваги до своїх співгромадян, любові до великої й малої Батьківщини.

Окрім акторського виконавства, у процесі роботи над спектаклем учасники можуть виконувати й інші надзвичайно важливі функції: допомагати режисеру, доповнювати сценарну партитуру, працювати над художньо-декоративним збагаченням спектаклю, добирати варіанти музичного вирішення вистави тощо.

Під час визначеної діяльності вони також уважно працюють із текстовим матеріалом, вивчають кращі зразки вітчизняної драматургії, заглиблюються й ретельно досліджують історичний контекст, характерні особливості тієї або іншої культурної епохи, фольклору, народного побуту, традицій та звичаїв, долучаються до практичного сценічного втілення народних пісень, інструментальної музики, танцю, костюму, обрядових дійств тощо. Занурення у творчу театральну царину дозволяє системно впливати на різні сфери особистості й забезпечити глибоке осягнення самобутності й унікальності національної культурної спадщини, героїчного історичного минулого своєї країни.

Вкрай важливо для формування патріотичної свідомості юних українців також залучати їх до створення й реалізації власних театральних міні-проектів, які піднімають важливі актуальні проблеми сучасного життя країни на зразок захисту Батьківщини, героїзму й самовідданої боротьби українців за свободу, незалежність, право на самовизначення, а також волонтерства, громадянської позиції, національної гідності тощо.

Отже, враховуючи висвітлені вище позиції та міркування, театр можна розглядати не лише як інструмент творчого розвитку особистості, але й також як художньо-педагогічну лабораторію, специфічний простір для глибокого пізнання юним поколінням свого національного коріння, формування відчуття причетності до історії нашої Батьківщини, гордості за її унікальну культурну спадщину, за героїзм і свободолобство прашурів і сучасників, який здатний мотивувати на досягнення високих цілей задля світлого майбуття рідної України.

Список використаних джерел

1. Борисова Т. Підготовка студентів до естетичного виховання школярів засобами музичного театру: монографія. Кам'янець-Подільський: Видавець ПП Зволейко Д.Г., 2011. 168 с.
2. Русова С. Патріотизм у вихованню. URL: <https://zbruc.eu/node/82417>

СЕКЦІЯ 1. Педагогіка, освіта та професійний розвиток особистості

Власюк Вероніка Олегівна, здобувач вищої освіти факультету іноземних мов

ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», Одеса, Україна

Науковий керівник: Пак Антоніна, доктор філософії (PhD) in Korean Language Education, старший викладач кафедри германських і східних мов та методики їх навчання

ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», Одеса, Україна

ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВИХ РЕСУРСІВ У НАВЧАННІ КОРЕЙСЬКОГО ПИСЬМА ШКОЛЯРІВ

Актуальність дослідження зумовлена тим, що корейська мова дедалі частіше з'являється в шкільній та позашкільній освіті, а письмо на початковому етапі її вивчення потребує від учнів опанування нової графічної системи. Хангиль складається з 24 основних літер (14 приголосних і 10 голосних), які записуються не в лінію, а об'єднуються у складові блоки з дотриманням порядку та напрямку рисок. Водночас інформаційно-цифрова компетентність належить до ключових компетентностей, визначених Державним стандартом базової середньої освіти, а цифрові технології забезпечують легкий доступ до навчальних матеріалів, їх регулярне оновлення та автоматизацію частини освітніх процесів. Проте добір цифрових ресурсів саме для навчання корейського письма потребує методичного обґрунтування, оскільки частина ресурсів створена для загальних цілей вивчення мови й не орієнтована на формування графічних навичок.

Мета дослідження – обґрунтувати методичні можливості цифрових ресурсів у навчанні корейського письма школярів та визначити критерії їх добору.

Завдання: проаналізувати наукові підходи до використання цифрових технологій у навчанні мов; охарактеризувати специфіку письма хангиль; класифікувати цифрові ресурси за дидактичною функцією; визначити критерії їх добору та запропонувати модель поєднання ресурсів у навчальному процесі.

Теоретичні засади

У методиці комп'ютерно-орієнтованого навчання мов виокремлюють біхевіористський, комунікативний та інтегративний етапи розвитку, причому сучасний підхід передбачає інтеграцію технологій у навчальний процес, а не їх використання як окремого елемента. Обґрунтуванням поєднання зображення та звуку в цифрових матеріалах слугує принцип мультимедійного навчання Р. Маєра: матеріал засвоюється краще, коли його подано і словами, і зображеннями.

Специфіка корейського письма для україномовних школярів полягає в необхідності формувати кілька взаємопов'язаних умінь: відтворювати літери в правильній послідовності рисок; розрізняти графічно близькі знаки (наприклад, ㅏ / ㅑ, ㅓ / ㅕ, ㅗ / ㅛ, ㅜ / ㅠ); поєднувати літери в складовий блок із дотриманням пропорцій. Кожне з цих умінь потребує окремих видів навчальних вправ і, відповідно, різних цифрових засобів.

Матеріали та методи дослідження

Матеріалом слугували наукові публікації з проблеми та цифрові ресурси, доступні школярам: відеоуроки, мобільні застосунки, платформи для створення інтерактивних вправ і флеш-карток, інструменти введення корейського тексту та засоби зворотного зв'язку. Використано аналіз наукової літератури, порівняльний аналіз ресурсів за визначеними критеріями та узагальнення результатів.

Основний матеріал

За дидактичною функцією цифрові ресурси для навчання корейського письма можна поділити на п'ять груп:

відео й анімація – демонструють порядок і напрям рисок, дають зразок; обмеження – пасивне сприйняття та відсутність перевірки;

мобільні застосунки з трасуванням – дозволяють відпрацьовувати початкові рухи на сенсорному екрані; обмеження – екранне письмо не замінює письма ручкою в зошиті;

платформи інтерактивних вправ і карток (Quizlet, Kahoot, Wordwall, LearningApps) – сприяють розпізнаванню й запам'ятовуванню літер і складів; обмеження – тренують радше розпізнавання, ніж письмову продукцію;

цифрове введення тексту (корейська розкладка клавіатури) – наочно показує складову структуру, коли літери поєднуються в блок; обмеження – не формує рукописної навички;

засоби зворотного зв'язку й ШІ-інструменти (Google Forms, Google Classroom, Padlet, чат-боти) – полегшують збирання робіт, оцінювання та коментування; інструменти ШІ доцільно розглядати як додаткові й використовувати під контролем учителя.

На основі аналізу визначено п'ять критеріїв добору ресурсів:

- 1) відповідність специфіці хангиль (показ порядку рисок і складових блоків);
- 2) мультимодальність (поєднання візуального й аудіального подання);
- 3) наявність зворотного зв'язку;
- 4) доступність для школярів (вік, вартість, пристрої);
- 5) можливість інтеграції в урок і домашнє завдання.

Результати дослідження

У ході дослідження встановлено, що жоден із розглянутих типів ресурсів не охоплює всіх складників формування навички письма: відео забезпечують зразок, застосунки – моторне відпрацювання, платформи – розпізнавання, засоби зворотного зв'язку – контроль. Це дає підстави запропонувати чотириетапну модель їх поєднання: «зразок → трасування → закріплення → контроль».

На першому етапі учні переглядають анімацію написання літери; на другому – відпрацьовують її на екрані та в зошиті; на третьому – закріплюють розпізнавання й запис літер та складів в інтерактивних вправах; на четвертому – надсилають фото письмових робіт для перевірки й коментування вчителем. Виявлено також, що цифрові ресурси доцільно розглядати як доповнення до письма ручкою в зошиті, а не як його заміну.

Висновки

1. Специфіка хангиль (складові блоки, порядок і напрям рисок, графічно близькі знаки) зумовлює потребу в цілеспрямованому доборі цифрових ресурсів.

2. Цифрові ресурси для навчання письма доцільно класифікувати за дидактичною функцією; добір слід здійснювати за критеріями відповідності специфіці хангиль, мультимодальності, зворотного зв'язку, доступності та інтегрованості в урок.

3. Ефективним видається поєднання ресурсів за моделлю «зразок → трасування → закріплення → контроль» із збереженням рукописної практики.

Перспективи дослідження полягають у проведенні педагогічного експерименту, який дозволить перевірити ефективність запропонованої моделі порівнянням результатів навчання в експериментальній і контрольній групах.

Список використаних джерел:

1. Sohn H.-M. The Korean Language. Cambridge : Cambridge University Press, 1999.

2. Державний стандарт базової середньої освіти : Постанова Кабінету Міністрів України від 30.09.2020 № 898. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/898-2020-п>

3. Бойко Я. А. Використання цифрових технологій у процесі вивчення іноземних мов: сучасні підходи та перспективи. Наука і техніка сьогодні. 2024. № 11(39). С. 466–478. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6025-2024-11\(39\)-466-478](https://doi.org/10.52058/2786-6025-2024-11(39)-466-478)

4. Haleem A., Javaid M., Qadri M. A., Suman R. Understanding the role of digital technologies in education: a review. Sustainable Operations and Computers. 2022. Vol. 3. P. 275–285. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.susoc.2022.05.004>

5. Warschauer M., Healey D. Computer assisted language learning: an overview. Language Teaching. 1998. Vol. 31, № 2. P. 57–71.

6. Mayer R. E. Multimedia Learning. 2nd ed. Cambridge : Cambridge University Press, 2009.

7. Alharbi W. AI in the foreign language classroom: a pedagogical overview of automated writing assistance tools. Education Research International. 2023. Vol. 2023. P. 1–15. DOI: <https://doi.org/10.1155/2023/4253331>

Аліксі́йчук Олена Станіславівна,
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, Україна
кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри музичного мистецтва

ПІДГОТОВКА ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ДО ВПРОВАДЖЕННЯ МЕТОДУ ХУДОЖНІХ АСОЦІАЦІЙ НА УРОКАХ «МИСТЕЦТВА» У ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Активне реформування сучасної вітчизняної загальної середньої освіти, позиціонує вимоги щодо формування необхідних професійних компетентностей майбутнього музиканта-педагога. Важливим стратегічним напрямком у викладанні «Мистецтва» в закладах загальної середньої освіти є подолання фактору репродуктивного засвоєння знань учнів та оптимізації розвитку їх креативно-творчої сфери, критичного мислення, емоційного інтелекту, поліхудожнього сприймання тощо. Саме метод художніх асоціацій можна виділити як один з ефективних інструментів для досягнення окресленої мети, через знаходження полісенсорних зв'язків між образами різних видів мистецтва. Ефективність застосування методу художніх асоціацій в ЗЗСО залежить від рівня психолого-педагогічної та методичної підготовки майбутніх фахівців, що актуалізує потребу в якісній підготовці майбутніх музикантів-педагогів.

Аналіз останніх досліджень. Проблематику розвитку художньо-образного сприйняття та асоціативного мислення здобувачів у процесі опанування мистецьких дисциплін студіювали провідні українські науковці. Зокрема, О. Ростовський досліджував питання впровадження методу художньо-образних асоціацій у процесі розвитку музичного сприймання [4]. Л. Масол у своїх працях обґрунтувала значення методу художніх асоціацій як важливого елемента у реалізації інтегративного та поліхудожнього підходів навчання мистецтва [2]. Л. Аристова та В. Черкасов висвітлювали особливості розвитку асоціативного мислення майбутніх музикантів-педагогів, а також розглядали даний метод як один із ключових в оптимізації розвитку когнітивно-творчої сфери здобувачів [1; 5]. О. Олексюк акцентувала увагу на потенціалі методу

художніх асоціацій як ефективному інструменті у процесі інтерпретації естетично-духовного змісту творів мистецтва та вербалізації почуттєвої сфери здобувачів [3]. Дане питання охоплює значну кількість наукових досліджень, проте питання фахової підготовки здобувачів вищої освіти, яке передбачає формування здатності застосування практико-орієнтованого алгоритму управління художньо-асоціативною діяльністю учнів на уроці «Мистецтва», залишається актуальним, потребує додаткового обґрунтування, вивчення та систематизації.

Метою статті є – обґрунтування та висвітлення специфіки підготовки здобувачів вищої освіти мистецьких спеціальностей до впровадження методу художніх асоціацій на уроках «Мистецтва» в закладах загальної середньої освіти.

Метод художніх асоціацій на уроці «Мистецтва» реалізується за допомогою активізації синестезії у здобувачів, формуючи у них здатність генерувати зорові та словесні образи через призму слухового сприйняття. А саме: у процесі підбору учнями відповідних до запропонованого образу слів – створюється словесно-емоційна асоціація; у процесі підбору репродукцій полотен художників – створюється візуально-мистецька асоціація.

Науковці доводять ефективність використання даного методу на уроках «Мистецтва», який розвиває культуру художнього мислення, емоційний інтелект, дозволяє без особливих труднощів надавати словесний опис складних вокальних та інструментальних композицій через призму сформованих життєвих аналогій, а також знаходити логічні інтеграційні зв'язки між слуховим сприйняттям та візуальними, колірними пластичними та літературними образами.

Дефініція «асоціація» означає – об'єднання у єдине ціле понять та образів, пов'язаних загальною ідеєю та темою. Асоціація мимовільно виникає в уяві індивіда у процесі когнітивної діяльності. Згодом, у процесі практичної апробації, асоціації знаходять заперечення або підтвердження, саме так особистість набуває знань, досвіду, умінь та навичок. Асоціативні мисленнєві

механізми створюють базис формування художніх образів, які поступово накопичуються у свідомості здобувачів у процесі навчання. Класифікуючи асоціації, науковці виділяють їх різновиди залежно від самої інформації та рівня її сприйняття, а саме: асоціації за контрастом, чи подібністю, що мають безліч ознак (звукових, кольорних, світло-тіньових, просторових, емоційних тощо).

Метод художніх асоціацій на уроках «Мистецтва» може бути впроваджений за допомогою методичних прийомів, які здобувачі вищої освіти повинні ґрунтовно описувати у процесі розробки планів-конспектів уроків.

Зокрема, наступні методичні прийоми:

- *«колірно-емоційної міжвидової асоціації»* – у процесі слухання музики учні відтворюють свої відчуття за допомогою малювання кольорових плям, схем, геометричних фігур, символів тощо;

- *«картини що ожили»* – здобувачі, ознайомившись з репродукцією картини, повинні уявити себе одним з персонажів, спробувати відтворити візуальний сюжет полотна та уявні рухи, які може виконувати головний герой (у процесі виконуваної діяльності, учитель може задавати запитання: «Яке оточення головного героя картини?», «Які емоції він відчуває?», «Що його турбує?», «Опишіть події, які відбуваються», «Який сюжет картини?» та інші;

- *«асоціативний куц»* – учитель на дошці записує слово, резонуюче з темою програми «Мистецтво», яку наразі опрацьовують учні (наприклад «Бароко», «Театр», «Модернізм», «Імпресіонізм» та ін.). Здобувачі озвучують асоціації які у них виникають, а саме: художні образи, звуки, вислови, окремі слова, кольори, мелодії, тощо. У результаті створюється багатогранна мапа понять та почуттів, яка сприяє активізації уваги учнів та їх налаштуванню на активне поглиблене вивчення теми;

- *«метафорично-образний портрет»* – учні отримують завдання охарактеризувати певний стиль, жанр через предмети побуту, праці, одяг прикраси, музику (наприклад, здобувач обирає певний образ: «клавесин»,

«козацька шабля», «корона Людовіка XIV» та ін., створюючи монолог даного персонажу, який описує особливості епохи у якій він перебуває і функціонує);

- «*музично-літературні та музично-візуальні паралелі*» – здобувачі отримують завдання: підібрати рядки поезії до творів живопису; укласти візуальний ряд творів образотворчого мистецтва відповідно до прослуханого музичного твору; змодельовати інтегрований мистецький ланцюжок (музична композиція – репродукція картини – перелік слів, які характеризують модальність емоцій, відповідно до теми);

- «*скарбничка естетичних емоцій*» – коли учні підбирають максимальну кількість слів для характеристики емоцій, які викликає той чи інший твір мистецтва (наприклад, «музика – мрійлива, романтична, елегійна, плавна, сердечна, меланхолійна тощо»), зокрема, учні можуть писати ці слова різними кольорами.

Здобувачі вищої освіти повинні бути ознайомлені з алгоритмом впровадження методу художніх асоціацій на уроці «Мистецтва», який передбачає наступні етапи: *ознайомлювальний етап* (попереднє сприймання): вступна бесіда і демонстрація твору мистецтва (музичний твір, картина, скульптура тощо); *генеративно-асоціативний етап*: вільне обговорення, висловлення власних емоцій та думок учнів без втручання учителя (педагог координує процес); *аналітично-асоціативний етап*: пояснення виникнення асоціації; *творчо-діяльнісний етап*: створення учнями власного творчого продукту на базі сформованих асоціацій (словника асоціацій, твору-роздуму, есе, пластичного інтонування, малюнка, мінітеатралізації).

Отже, метод художніх асоціацій сприяє усвідомленню здобувачів інтегративної суті мистецтва, допомагає долати психологічні бар'єри, актуалізує життєвий досвід, формує художню уяву, що створює базу для розвитку та становлення компетентного, високо-професійного музиканта-педагога.

Список використаних джерел

1. Аристова Л. С. Методика музичного навчання та виховання : навч.-метод. посіб.: у 2 ч. Ч. 1. Миколаїв : Іліон, 2018. 404 с.
2. Масол Л. М. Художньо-педагогічні технології в основній школі: єдність навчання і виховання : метод. посіб. Харків : «Друкарня Мадрид», 2015. 178 с.
3. Олексюк О. Музична педагогіка : навч. посіб. Київ : Кий, 2013. 248 с.
4. Ростовський О. Я. Теорія і методика музичної освіти : навч.-метод. посіб. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2011. 640 с.
5. Черкасов В. Ф. Теорія і методика музичної освіти : підручник. 2-ге вид., виправл. і доповн. Київ : ВЦ «Академія», 2016. 240 с.

СЕКЦІЯ 1. Педагогіка, освіта та професійний розвиток особистості

Блажко Анастасія Богданівна

*здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальності АЗ «Початкова освіта»*

*Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка
м. Кам'янець-Подільський, Україна*

Науковий керівник:

*Юрій ЯМПОЛЬ, доктор філософії, асистент кафедри теорії та методик
початкової освіти Кам'янець-Подільського національного університету імені
Івана Огієнка*

ВИКОРИСТАННЯ ДИДАКТИЧНИХ ІГОР НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Сучасна початкова школа поступово відходить від навчання, побудованого лише на запам'ятовуванні правил і багаторазовому виконанні однотипних вправ. Особливо це стосується математики, де важливо не тільки знати правило, а й розуміти, як і навіщо застосовувати його на практиці. Одним із ефективних способів зробити математичне навчання активним, доступним та емоційно привабливим для дитини є використання дидактичних ігор.

Актуальність ігрового підходу посилюється діяльнісною спрямованістю сучасної початкової освіти. У першому циклі навчання гра є природною формою пізнавальної активності дитини, а в математичній освітній галузі ігрові завдання можуть поєднувати обчислення, дослідження, моделювання та розв'язування проблемних ситуацій. Особливості використання ігрового методу на уроках математики розглядають Л. С. Білецька та Р. Р. Білецький [1].

Мета тез – визначити можливості дидактичних ігор у формуванні математичної компетентності, логічного мислення та пізнавальної активності молодших школярів.

Дидактична гра – це організована навчальна діяльність, у якій ігровий сюжет, правила або елементи змагання поєднуються з конкретною освітньою метою. Її перевага полягає в тому, що дитина стає активним учасником процесу: шукає відповідь, висуває припущення, перевіряє себе, взаємодіє з іншими учнями та отримує можливість виправити помилку без страху невдачі [2].

Н. Сірант, В. Завада та Р. Червінська досліджували особливості проведення дидактичних ігор на уроках математики в початковій школі [3]. Ефективними є ігри, що моделюють близькі дитині життєві ситуації. Наприклад, у грі «Математичний магазин» учні обчислюють вартість покупок, визначають решту та порівнюють ціни. У грі «Математичний детектив» вони послідовно виконують завдання, щоб знайти «таємне число», а гра «Знайди помилку» спонукає аналізувати готове розв'язання та пояснювати правильний спосіб дії.

Окрему увагу варто приділяти іграм, спрямованим не лише на швидкість обчислень, а й на розвиток логічного мислення. Завдання «Продовж закономірність», «Зайве число», «Математичний ребус», «Відгадай число за підказками» спонукають учнів аналізувати інформацію, встановлювати зв'язки, висувати припущення та аргументувати власну відповідь.

Перспективним доповненням до традиційних дидактичних ігор є цифрова гейміфікація. Інтерактивні вправи, математичні квести та мініігри можуть забезпечувати швидкий зворотний зв'язок, варіативність завдань та індивідуальний темп роботи. Водночас цифровий формат має підпорядковуватися навчальній меті, а не замінювати змістовну математичну діяльність.

Ефективність дидактичної гри залежить від чіткого визначення її мети, зрозумілих правил, відповідності віковим можливостям учнів і навчальному матеріалу. Як зазначає В. Дубровський [2], організація гри потребує врахування її структурних компонентів і послідовності проведення. Учитель має не лише зацікавити дітей, а й забезпечити досягнення запланованих результатів навчання.

Командні ігри додатково сприяють розвитку співпраці, комунікації та взаємодопомоги. У процесі спільного пошуку розв'язання діти вчаться слухати одне одного, пояснювати власні дії та узгоджувати рішення. Це дає змогу поєднати формування математичної компетентності з розвитком важливих соціальних умінь.

Отже, дидактична гра на уроці математики є не лише способом урізноманітнити навчання, а педагогічним інструментом, який перетворює математичне завдання на ситуацію пошуку, дослідження й відкриття. Доцільне поєднання традиційних і цифрових ігор з іншими методами навчання створює умови для розвитку математичної компетентності, логічного мислення, самостійності та стійкого пізнавального інтересу молодших школярів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Білецька Л. С., Білецький Р. Р. Особливості використання ігрового методу навчання математики в початковій школі. Збірник наукових праць «Педагогічні науки». 2019. № 87. С. 45–51. DOI: 10.32999/ksu2413-1865/2019-87-7
2. Дубровський В. Л. Технологія організації і проведення дидактичної гри на уроках математики у початковій школі. Наукові записки. Серія «Психолого-педагогічні науки» (Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя). 2018. № 2. С. 90–94. DOI: 10.31654/2663-4902-2018-PP-2-90-94
3. Сірант Н. П., Завада В. З., Червінська Р. І. Особливості проведення дидактичних ігор на уроках математики у закладі початкової освіти. Молодь і ринок. 2023. № 10 (218). С. 112–116. DOI: 10.24919/2308-4634.2023.293317.

СЕКЦІЯ 1. Педагогіка, освіта та професійний розвиток особистості

Руденко Ілона

*здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальності АЗ «Початкова освіта»*

*Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка
м. Кам'янець-Подільський, Україна*

Науковий керівник:

*Юрій ЯМПОЛЬ, доктор філософії, асистент кафедри теорії та методик
початкової освіти Кам'янець-Подільського національного університету імені
Івана Огієнка*

ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВОЇ ГРАМОТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ МАТЕМАТИКИ

У сучасних умовах дитині недостатньо лише знати, що таке гроші. Важливо поступово формувати розуміння їхнього призначення, уміння обдумувати власні витрати, визначати пріоритети та планувати досягнення мети. Саме тому фінансова грамотність є важливою складовою сучасної початкової освіти. Водночас робота з фінансовими поняттями має відповідати віковим особливостям дітей, а навчальні ситуації – бути близькими до їхнього повсякденного досвіду.

Математика створює природні можливості для формування таких умінь. Під час уроків учні працюють із числами й величинами, виконують арифметичні дії, розв'язують текстові задачі, порівнюють результати та обґрунтовують рішення. Значна частина цих умінь безпосередньо пов'язана з життєвими ситуаціями, у яких дитина має справу з ціною, вартістю, рештою, заощадженнями та плануванням витрат.

Питання формування фінансової грамотності молодших школярів на уроках математики розглядали І. Хом'юк та Н. Родюк [1]. Автори акцентують увагу на використанні математичного матеріалу для формування практичних фінансових знань і вмінь. Методичні можливості інтегрування фінансового змісту в навчання математики досліджували також О. Ліба та Д. Здір [2]. Необхідність раннього формування відповідального ставлення до особистих фінансів обґрунтовують Н. Захарова, С. Осипенко та О. Павленко [3].

Мета тез – розкрити можливості уроків математики для формування основ фінансової грамотності молодших школярів та окреслити доступні для початкової школи види практичних завдань.

Найбільш природним засобом є текстові задачі з фінансовим змістом. Учня можна пропонувати обчислити вартість кількох покупок, визначити суму решти, порівняти ціни, установити, чи вистачить певної суми грошей на заплановану покупку, або знайти, яку частину коштів можна заощадити. Після обчислень доцільно обговорити саму життєву ситуацію та запропонувати дітям пояснити, чому вони обрали саме таке рішення.

Під час роботи з поняттями «дохід», «витрати», «бюджет», «заощадження» чи «кредит» важливо уникати перевантаження складною термінологією. Поняття мають пояснюватися доступною мовою й обов'язково підкріплюватися прикладами. Наприклад, бюджет можна представити як план того, скільки коштів є в розпорядженні та на що їх доцільно витратити. Після цього учні можуть скласти простий умовний бюджет на день або тиждень.

Корисним є також моделювання навчальних ситуацій із обмеженим ресурсом. Учні можуть отримати умовну суму або певну кількість навчальних балів і визначити, як їх розподілити між кількома потребами. Така діяльність показує, що вибір однієї покупки чи витрати зменшує можливості для іншої, а планування допомагає співвідносити бажання з наявними ресурсами.

Фінансова грамотність не повинна зводитися до механічного запам'ятовування правил. Важливо створювати умови для міркування, порівняння альтернатив і пояснення власної позиції. Саме поєднання математичних обчислень із обговоренням реалістичних ситуацій дає змогу формувати відповідальність, критичне мислення та здатність приймати обґрунтовані рішення.

Отже, уроки математики мають значний потенціал для формування основ фінансової грамотності молодших школярів. Систематичне використання практичних задач із фінансовим змістом допомагає розвивати не лише обчислювальні вміння, а й уміння планувати, аналізувати, робити вибір і

прогнозувати наслідки власних рішень. Такі навички є важливою передумовою відповідального ставлення до грошей у подальшому житті.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Хом'юк І. В., Родюк Н. Ю. Формування фінансової грамотності молодших школярів на уроках математики. URL: <https://ir.lib.vntu.edu.ua/items/af5a4b14-2c22-4822-bf85-75411d522cc6> (дата звернення: 10.10.2026).

2. Ліба О. М., Здір Д. О. Методичні підходи до формування фінансової грамотності у молодших школярів на уроках математики. URL: <https://ped-ejournal.cdu.edu.ua/article/view/4843> (дата звернення: 12.10.2026).

3. Захарова Н., Осипенко С., Павленко О. Формування фінансової грамотності на засадах компетентнісного підходу. URL: <https://magazine.mdpu.org.ua/index.php/nv/article/view/3126> (дата звернення: 10.10.2026).

Хлібовська Катерина

*здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальності АЗ «Початкова освіта»*

*Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка
м. Кам'янець-Подільський, Україна*

Науковий керівник:

*Юрій ЯМПОЛЬ, доктор філософії, асистент кафедри теорії та методик
початкової освіти Кам'янець-Подільського національного університету імені
Івана Огієнка*

ФОРМУВАННЯ МАТЕМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ ПРАКТИКО- ОРІЄНТОВАНИХ ЗАДАЧ

Формування математичної компетентності молодших школярів є одним із ключових завдань сучасної початкової освіти. На цьому етапі закладаються основи математичного мислення, уміння аналізувати інформацію, встановлювати зв'язки між величинами, обирати спосіб розв'язання та застосовувати набуті знання в повсякденних ситуаціях. Відповідно до Державного стандарту початкової освіти математична освітня галузь орієнтує навчання на виявлення математичних залежностей, моделювання процесів і використання математичних знань у житті [1].

Компетентнісний і діяльнісний підходи, закладені в концепції Нової української школи, передбачають не лише засвоєння учнями правил і алгоритмів, а й набуття досвіду практичного застосування знань [2]. Одним із дієвих засобів реалізації такого підходу на уроках математики є практико-орієнтовані задачі, зміст яких пов'язаний із реальними або наближеними до реальних життєвими ситуаціями.

Практико-орієнтовані задачі можуть стосуватися здійснення покупок, вимірювання довжини, маси й часу, планування маршруту, роботи з календарем, обчислення вартості товарів, аналізу таблиць і діаграм. Їх систематичне використання допомагає учням переносити математичні знання в нові умови, добирати доцільний спосіб розв'язання, оцінювати правдоподібність отриманого результату та пояснювати власні міркування.

Мета роботи – обґрунтувати можливості використання практико-орієнтованих задач для формування математичної компетентності молодших школярів та показати способи поєднання математичного змісту з життєвим і краєзнавчим досвідом дитини.

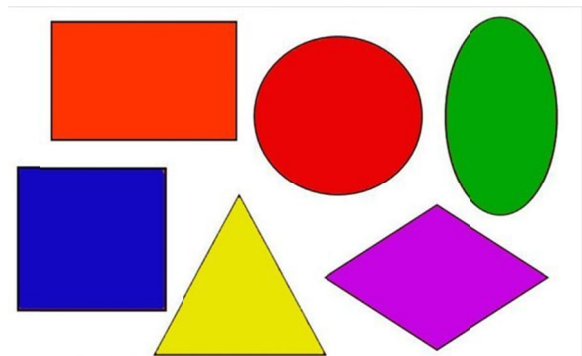
Доцільним є добір системи завдань, що поступово ускладнюються та охоплюють основні змістові лінії початкового курсу математики: арифметичні дії, знаходження невідомого компонента, роботу з величинами, сюжетні задачі, елементи геометрії, аналіз таблиць, схем і діаграм. Практична спрямованість таких завдань дає змогу не лише тренувати обчислювальні навички, а й формувати вміння використовувати математичні способи дій для розв'язання конкретної проблеми.

Особливу педагогічну цінність має використання краєзнавчого матеріалу. Завдання, побудовані на знайомих учням об'єктах і подіях рідного краю, підвищують пізнавальну мотивацію та забезпечують природну інтеграцію математичного змісту з громадянською, природничою й соціальною освітніми галузями [4; 5; 7]. У такому разі математика постає не ізольованою системою правил, а інструментом дослідження навколишнього світу.

Нижче подано приклади практико-орієнтованих завдань краєзнавчого змісту, які можуть бути використані на уроках математики в початковій школі.

Приклади завдань

Завдання 1. Розглянь Старе місто з висоти пташиного польоту та обери геометричну фігуру, яка найбільше нагадує форму центральної частини міста.

Завдання 2. Ціна дорослого вхідного квитка до Кам'янець-Подільської фортеці становить 100 грн, дитячого – 50 грн. Сім'я з двох дорослих і двох дітей відвідала фортецю. Скільки коштів витратила родина на квитки?

Завдання 3. Знайди на карті Кам'янець-Подільський і дай відповіді на запитання: 1) у якій області розташоване місто; 2) що ближче до Кам'янця-Подільського – Житомир чи Харків; 3) до якого кордону України, західного чи східного, місто розташоване ближче; 4) яка область межує з Хмельницькою областю з півдня?

Отже, практико-орієнтовані задачі є ефективним засобом формування математичної компетентності молодших школярів, оскільки поєднують навчальний зміст із досвідом дитини та створюють умови для усвідомленого застосування математичних знань. Використання життєвих і краєзнавчих ситуацій сприяє розвитку логічного й критичного мислення, самостійності, уміння аргументувати рішення та бачити практичну цінність математики.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Державний стандарт початкової освіти : затв. постановою Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018 р. № 87. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-%D0%BF#Text> (дата звернення: 12.10.2026).
2. Нова українська школа : poradnik dla vchytelja / za zag. red. N. M. Bibik. Kyiv : TOB «Vydavnychij dim «Plejady», 2017. 206 s.

3. Бевз В. Г. Математичний тренажер. 2 клас. Київ : Видавничий дім «Освіта», 2019. 80 с.
4. Ковальчук О. В. Краєзнавча робота в початковій школі : навчально-методичний посібник. Кам'янець-Подільський, 2021. 60 с.
5. Кузьма-Качур М. І. Краєзнавство в навчально-виховному процесі початкової школи. Мукачево, 2011. 108 с.
6. Резнік А. А. Сучасні підходи викладання математики у Новій українській школі. URL: <https://vseosvita.ua/library/suchasni-pidkhody-vykladannia-matematyky-u-novii-ukrainskii-shkoli-592840.html> (дата звернення: 12.10.2026).
7. Рудницька Н. Ю. Використання вчителями краєзнавчого матеріалу в навчально-виховному процесі: історико-педагогічний аспект. URL: <http://studentam.net.ua/content/view/7801/97/> (дата звернення: 12.10.2026).
8. Типові освітні програми для закладів загальної середньої освіти: 1–2 та 3–4 класи. Київ : Видавництво «Світоч», 2019. 336 с.

Ямполь Юрій Віталійович

доктор філософії у галузі освітніх, педагогічних наук, асистент кафедри теорії та методик початкової освіти

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка

*учитель математики, інформатики та економіки
приватний навчально-виховний комплекс «Антей», м. Кам'янець-Подільський,
Україна*

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ ЯК ІНСТРУМЕНТ АНАЛІТИЧНОЇ ПІДТРИМКИ УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В ЗАКЛАДІ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Стрімке поширення систем штучного інтелекту змінює не лише методику навчання, а й практику управління закладами освіти. Для керівника та педагогічного колективу особливого значення набуває можливість швидко опрацьовувати внутрішні дані, виявляти тенденції, порівнювати результати та своєчасно визначати напрями коригувальних дій. У цьому контексті штучний інтелект доцільно розглядати не як заміну професійного управлінського рішення, а як інструмент аналітичної підтримки внутрішньої системи забезпечення якості освіти.

Сучасні підходи до цифрової трансформації освіти передбачають системне використання даних для управління освітніми процесами. OECD зазначає, що цифрові освітні екосистеми охоплюють інформаційні системи, платформи оцінювання, інструменти управління та рішення на основі штучного інтелекту, а їх ефективність залежить від надійності, корисності, справедливості й узгодженості використання [1]. UNESCO, своєю чергою, наголошує на людиноцентричному застосуванні генеративного ШІ, захисті персональних даних та необхідності контролю людини за результатами, які генерує система [2].

Найбільш практичним напрямом застосування ШІ у шкільному менеджменті є автоматизована первинна аналітика. Джерелами даних можуть бути результати навчальних досягнень, підсумки внутрішнього моніторингу та самооцінювання, відомості про відвідування, результати опитувань учнів, батьків і педагогів, інформація про професійний розвиток працівників. ШІ

здатний структурувати такі масиви, формувати узагальнення, знаходити повторювані проблемні сигнали й створювати чернетки аналітичних довідок. Це скорочує час на механічну обробку інформації та дає змогу зосередитися на інтерпретації причин і плануванні управлінських рішень.

Доцільною є модель «дані – ІІІ-аналіз – професійна верифікація – рішення – повторний моніторинг». Спочатку відповідальні працівники формують перевірений масив даних. Далі ІІІ використовується для структурування, порівняння та пошуку тенденцій. Після цього керівник або робоча група перевіряє коректність висновків, зіставляє їх із контекстом діяльності закладу та відкидає необґрунтовані інтерпретації. Лише після професійної верифікації приймається управлінське рішення з визначенням відповідальних осіб, ресурсів і строків, а подальший моніторинг дає змогу оцінити фактичний ефект вжитих заходів.

Критичною умовою є якість вихідних даних. Навіть технічно досконала система не забезпечить коректного аналізу, якщо інформація неповна, несумісна або зібрана за різними критеріями. Тому перед упровадженням ІІІ необхідно уніфікувати показники внутрішнього моніторингу, визначити періодичність збору інформації та відповідальних за її перевірку. Окремої уваги потребує захист персональних даних. Концепція розвитку штучного інтелекту в Україні орієнтує на розвиток технологій із дотриманням прав людини, безпеки й відповідального використання даних [3].

Отже, штучний інтелект може бути дієвим компонентом внутрішньої системи забезпечення якості освіти за умови чіткого обмеження його функцій аналітичною підтримкою. Його переваги полягають у швидкості опрацювання даних, автоматизації первинних узагальнень і можливості виявляти тенденції, які складно помітити під час ручного аналізу. Водночас остаточне рішення має залишатися за людиною. Результативність застосування ІІІ визначатиметься якістю даних, професійною верифікацією, прозорістю процедури, захистом персональної інформації та сформованою управлінсько-аналітичною культурою педагогічного персоналу.

Список використаних джерел

1. OECD Digital Education Outlook 2023: Towards an Effective Digital Education Ecosystem. Paris : OECD Publishing, 2023. 414 p. DOI: 10.1787/c74f03de-en.
2. Miao F., Holmes W. Guidance for Generative AI in Education and Research. Paris : UNESCO, 2023. URL: <https://www.unesco.org/en/articles/guidance-generative-ai-education-and-research> (дата звернення: 07.08.2026).
3. Про схвалення Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні : розпорядження Кабінету Міністрів України від 02.12.2020 № 1556-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-2020-%D1%80> (дата звернення: 07.08.2026).

Дацковська В. Г., магістрантка
спеціальності 053 Психологія
ХНПУ імені Г.С.Сковороди,
м. Харків, Україна

Шуліко О.О., магістрантка
спеціальності 053 Психологія
ХНПУ імені Г.С.Сковороди,
м. Харків, Україна

Науковий керівник: Комісова Тетяна Євгенівна,
кандидат біологічних наук, професор

ІНТЕГРАЦІЯ АРТ-ТЕРАПІЇ ТА КАЗКОТЕРАПІЇ У ПСИХОЕМОЦІЙНІЙ РЕАБІЛІТАЦІЇ ДОШКІЛЬНИКІВ, ЩО ПОСТРАЖДАЛИ ВІД ВОЄННИХ ДІЙ

Сучасні умови воєнного стану в Україні зумовлюють зростання кількості дітей дошкільного віку, які переживають психотравматичний досвід. Психіка дошкільника є надзвичайно вразливою до стресу, що виявляється у підвищеній тривожності, появі страхів, емоційній нестабільності, регресивній поведінці та труднощах соціальної адаптації [2, 5].

Особливістю дошкільного віку є обмеженість вербальних засобів вираження емоцій, що ускладнює застосування традиційних психокорекційних методів. У зв'язку з цим особливої актуальності набувають невербальні, символічні та ігрові форми роботи, зокрема арт-терапія та казкотерапія, які забезпечують безпечне опосередковане вираження внутрішніх переживань дитини.

Застосування арт-терапії у роботі з дітьми дошкільного віку, які пережили воєнні події, має низку специфічних особливостей, зумовлених характером психотравматичного досвіду та віковими особливостями розвитку. Відомо, що травми війни мають пролонгований характер і супроводжуються відчуттям небезпеки, втрати стабільності та базової довіри до світу [1]. У зв'язку з цим арт-терапія в роботі з цією категорією дітей має бути травмофокусованою, тобто спрямованою на поступове та безпечне опрацювання травматичних переживань. Дослідження українських авторів свідчать, що використання кольору, форми та образу дозволяє дитині виразити ті емоції, які не можуть бути вербалізовані, що значно знижує рівень

внутрішньої напруги [1, 6]. Арт-терапія є ефективним засобом психоемоційної стабілізації, оскільки дозволяє дитині через художню діяльність (малювання, ліплення, аплікацію) виразити травматичний досвід і трансформувати негативні емоції. За даними сучасних досліджень, використання арт-терапії сприяє зниженню симптомів посттравматичного стресу, тривожності та агресивності у дітей, які пережили воєнні події [1, 4].

Казкотерапія, у свою чергу, ґрунтується на використанні метафоричних сюжетів, що дозволяють дитині через ідентифікацію з персонажами опрацьовувати власні страхи та внутрішні конфлікти. Завдяки символічному змісту казки дитина отримує можливість безпечно проживати травматичні ситуації та формувати нові адаптивні моделі поведінки [3].

Аналіз наукових джерел свідчить, що найбільш ефективним є комплексний підхід до психоемоційної реабілітації дітей, який передбачає інтеграцію різних терапевтичних методів [2]. У цьому контексті поєднання арт-терапії та казкотерапії у системі розвивального навчання забезпечує синергічний ефект, оскільки поєднує когнітивний, емоційний та діяльнісний компоненти розвитку дитини.

Інтеграція зазначених методів передбачає створення спеціально організованого освітнього середовища, у якому казковий сюжет виступає основою заняття (дозволяє створити безпечний контекст для проживання травматичних подій), а арт-терапевтична діяльність забезпечує активне включення дитини у процес емоційного переживання та трансформації (емоційне «вивільнення»). Як зазначають вітчизняні дослідники, саме інтеграція різних методів забезпечує найбільшу ефективність у подоланні страхів і тривожності [2, 3]. Такий підхід відповідає принципам розвивального навчання, зокрема активності, емоційної включеності та особистісної значущості діяльності.

Психолого-педагогічний ефект інтеграції арт-терапії та казкотерапії забезпечується дією низки механізмів: проєкції, ідентифікації, символізації та

катарсису. Ці механізми сприяють безпечному опрацюванню травматичного досвіду та розвитку емоційної регуляції.

Важливим є також врахування соціального контексту. Значна частина дітей переживає досвід переміщення, втрати дому або розлуки з близькими, що потребує створення стабільного, емоційно підтримуючого середовища. У цьому аспекті арт-терапія виконує функцію не лише індивідуальної корекції, а й соціалізації, сприяючи формуванню довірливих взаємин у групі та відновленню почуття приналежності [4]. Емпіричні дослідження також підтверджують ефективність арт-терапії у зниженні тривожності дітей, які пережили воєнні події: після впровадження відповідних програм рівень тривожності знижується, а комунікативні навички покращуються [1].

Вагомим індикатором психоемоційного стану дітей є їхня творча діяльність. Дослідження дитячих малюнків свідчать про наявність у них образів війни, страху, небезпеки, що підтверджує глибину пережитого досвіду та необхідність психолого-педагогічної підтримки [6].

Узагальнення теоретичних положень дозволило розробити модель інтегрованого застосування арт-терапії та казкотерапії у системі розвивального навчання (таблиця 1).

Таблиця 1

Модель інтегрованого застосування арт-терапії та казкотерапії у роботі з дошкільниками

Етап	Зміст діяльності	Методи	Психологічний ефект
Підготовчий	Створення безпечного середовища, встановлення довіри	Ігрові вправи, релаксація	Зниження тривожності, формування відчуття безпеки
Основний (казковий)	Ознайомлення з терапевтичною казкою	Казкотерапія (читання, обговорення)	Ідентифікація, усвідомлення переживань
Творчий (арт-терапевтичний)	Відтворення сюжету через творчість	Малювання, ліплення, аплікація	Проекція, символізація емоцій
Рефлексивний	Обговорення результатів діяльності	Бесіда, м'яке інтерв'ювання	Усвідомлення, емоційне розвантаження
Заключний	Закріплення позитивного досвіду	Ритуали завершення, підтримка	Стабілізація емоційного стану

Запропонована модель дозволяє системно організувати психолого-педагогічну роботу та забезпечує поетапне включення дитини у процес опрацювання травматичного досвіду. Її використання сприяє зниженню рівня тривожності, подоланню страхів, розвитку емоційної саморегуляції та формуванню позитивного досвіду взаємодії зі світом.

Отже, інтеграція арт-терапії та казкотерапії в освітній процес закладів дошкільної освіти є ефективним засобом психоемоційної реабілітації дітей, постраждалих від війни. Запропонована модель забезпечує комплексний вплив на особистість дитини, сприяючи зниженню тривожності та формуванню емоційної стійкості. Перспективи подальших досліджень вбачаємо в експериментальній перевірці ефективності моделі, розробці індивідуалізованих програм та впровадженні дистанційних форм арт-терапії для роботи з переміщеними дітьми.

Список використаних джерел

1. Вознесенська О. Л. Медіа арт-терапія у роботі з травмою війни у дітей та підлітків. *Простір арт-терапії*. 2023. № 2 (34). С. 5-25.
2. Тафінцева С. В., Мотозюк Л. В. Психологічна підтримка дітей в умовах війни: напрями зниження психотравми. *European Humanities Studies: State and Society*. 2024. № 4. С.89-108
3. Фісіна Н. Психокорекція дошкільників з преневротичними станами в умовах війни. *Психологічний журнал*. 2023. Т. 9, № 2. С.33-42. <https://doi.org/10.31108/1.2023.9.2.4>
4. Kalthom M., Nazeri A., Faramarzi S. The effectiveness of self-narrative art therapy in reducing PTSD symptoms among war-affected children. *Journal of Child & Adolescent Trauma*. 2024. Dec 27;18(1): 209-216. doi: 10.1007/s40653-024-00683-w. PMID: 40098776; PMCID: PMC11910469.
5. Donchak A., Donchak M., Cherkasova M. Organization of psychological and pedagogical support for preschool children affected by war. *Veritas: Legal and Psychological-Pedagogical Research*. 2025. № 1 (2). P. 51-65. DOI:

6. Kostiuk O. та ін. How preschool children perceive war: analysis of drawings. *Modern Pediatrics. Ukraine*. 2023. № 6 (134). P. 68-76.

Литвинова Інна Леонідівна,
*доцент кафедри психології
Харківського інституту
ПраТ «ВНЗ МАУП,
м. Харків, Україна*

ПЕРСПЕКТИВИ СУЧАСНОЇ ПСИХОЛОГІЇ: ТЕНДЕНЦІЇ ТА НАПРЯМИ РОЗВИТКУ

Анотація. У тезах розглянуто основні перспективи розвитку сучасної психології в умовах суспільних, технологічних та соціокультурних трансформацій. Визначено актуальні напрями психологічної науки, серед яких дослідження психічного здоров'я, психологічної стійкості, кризових станів, цифровізації психологічної допомоги, використання штучного інтелекту, розвиток доказових методів психологічного втручання та міждисциплінарної взаємодії. Обґрунтовано необхідність поєднання наукової доказовості, професійної етики та людиноцентричного підходу в подальшому розвитку психології.

Сучасна психологія розвивається в умовах масштабних соціальних, технологічних та культурних змін. Трансформація способу життя, поширення цифрових технологій, зміна характеру професійної діяльності, соціальна нестабільність та зростання потреби населення у психологічній підтримці зумовлюють розширення предметного поля психологічної науки. Психологія дедалі активніше інтегрується з медициною, педагогікою, нейронауками, інформаційними технологіями та іншими галузями знань.

Одним із пріоритетних напрямів сучасної психології є збереження та зміцнення психічного здоров'я. В українських державних документах розвиток системи психічного здоров'я визначається як довгострокове завдання, що передбачає удосконалення психологічної та психосоціальної допомоги населенню [1]. Зокрема, план заходів на 2024–2026 роки передбачає подальший розвиток системи охорони психічного здоров'я та її координацію на різних рівнях.

У цьому контексті важливими напрямками психологічних досліджень стають психологічне благополуччя, стресостійкість, саморегуляція, адаптаційні ресурси особистості та профілактика психологічних труднощів. Перспективним є перехід від переважно реактивної моделі допомоги до системи, яка поєднує профілактику, раннє виявлення психологічних проблем та своєчасне надання допомоги.

Особливої актуальності набуває кризова психологія. Сучасні соціальні умови актуалізують необхідність розвитку ефективних моделей психологічної підтримки людей, які переживають травматичні події, втрати, вимушені зміни життєвих умов та тривалий стрес. У перспективі психологічна допомога має бути спрямована не лише на зменшення негативних психологічних проявів, а й на відновлення суб'єктності особистості, її соціальних зв'язків, адаптаційного потенціалу та здатності планувати майбутнє.

Важливим напрямом розвитку сучасної психології є розбудова психологічної служби в системі освіти. У 2026 році Кабінет Міністрів України схвалив Концепцію розвитку психологічної служби у системі освіти на період до 2030 року. Документ передбачає формування доступної, науково обґрунтованої та інтегрованої системи психологічної і психосоціальної допомоги, раннє виявлення психологічних труднощів, розвиток психологічної стійкості та навичок саморегуляції [2].

Це свідчить про поступове розширення ролі психолога в освітньому середовищі. Перспективи професійної діяльності пов'язані не лише з індивідуальним консультуванням, а й із психологічною профілактикою, психоосвітою, розвитком безпечного освітнього середовища, роботою з групами та міждисциплінарною взаємодією.

Наступним перспективним напрямом є розвиток доказової психології. Сучасна психологічна практика потребує використання науково обґрунтованих методів діагностики та психологічного втручання, валідних психодіагностичних інструментів і систематичного оцінювання

результативності психологічної допомоги. Це підвищує якість професійної діяльності та сприяє формуванню довіри суспільства до психологічної професії.

Окреме місце в сучасній психології посідає цифровізація. Використання цифрових технологій змінює способи навчання, комунікації, професійної діяльності та отримання психологічної допомоги. Цифрові формати створюють можливості для дистанційного консультування, психоосвіти, поширення інформації про психічне здоров'я та забезпечення доступу до психологічних ресурсів.

Водночас цифровізація потребує врахування нових психологічних та етичних ризиків. До них належать інформаційне перевантаження, залежність від цифрових середовищ, проблеми конфіденційності та захисту персональних даних, а також необхідність підтримання якості професійної психологічної взаємодії.

Одним із найбільш перспективних напрямів сучасних психологічних досліджень стає вивчення штучного інтелекту. Українські дослідники розглядають ШІ не лише як технологічний інструмент, а і як новий соціально-психологічний феномен, що може впливати на мислення, творчість, професійну діяльність та соціалізацію особистості [3].

Важливим є дослідження використання штучного інтелекту безпосередньо у професійній підготовці психологів. Дослідження українських науковців показало, що студенти-психологи вже активно використовують ШІ для пошуку та структурування інформації, генерування ідей та підготовки навчальних матеріалів, водночас виникають питання достовірності інформації, академічної доброчесності та професійної відповідальності [4].

Отже, перспективним завданням психології є формування цифрової та AI-грамотності психолога. Майбутній фахівець має не лише володіти традиційними методами психологічної роботи, а й розуміти можливості та обмеження сучасних цифрових інструментів.

Штучний інтелект також стає самостійним предметом психологічного дослідження. В. Панок зазначає необхідність вивчення ШІ як психологічного

феномену, його впливу на розвиток особистості, навчання, соціалізацію та професійну діяльність [5].

У цьому контексті перспективними є дослідження психологічної взаємодії людини та штучного інтелекту, формування довіри до цифрових систем, впливу автоматизації на професійну ідентичність, змін когнітивних стратегій та можливих ризиків надмірної залежності від технологій.

Ще одним важливим напрямом є психологія особистісних ресурсів. У сучасних умовах особливого значення набувають психологічна стійкість, гнучкість мислення, толерантність до невизначеності, здатність до саморегуляції, емоційна компетентність та використання соціальної підтримки. Тому завдання сучасної психології полягає не лише у вивченні психологічних труднощів, а й у визначенні умов розвитку ресурсів особистості.

До основних перспектив сучасної психології можна віднести:

- розвиток доказових методів психологічної діагностики та допомоги;
- дослідження психологічної стійкості та адаптаційних ресурсів особистості;
- розвиток кризової та травмафокусованої психологічної допомоги;
- цифровізацію психологічної освіти та практики;
- дослідження психологічних аспектів взаємодії людини зі штучним інтелектом;
- розвиток нейропсихологічних та міждисциплінарних досліджень;
- удосконалення системи психологічної профілактики;
- розвиток програм підтримки психічного здоров'я в закладах освіти та організаціях;
- посилення професійної етики та стандартів діяльності психолога;
- інтеграцію української психологічної науки у міжнародний дослідницький простір.

ВИСНОВКИ

Таким чином, перспективи сучасної психології визначаються здатністю науки відповідати на нові виклики суспільства та одночасно зберігати

фундаментальні принципи науковості, доказовості, професійної етики й гуманістичної спрямованості.

Особливого значення набувають дослідження психічного здоров'я, психологічної стійкості, кризових станів, цифрової поведінки та взаємодії людини з технологіями. Окремою перспективою є дослідження штучного інтелекту як нового психологічного та соціального феномену.

Подальший розвиток психологічної науки в Україні передбачає посилення науково обґрунтованої психологічної допомоги, розвиток психологічної служби, цифрових форматів підтримки та професійної підготовки психологів до роботи в умовах технологічних і соціальних трансформацій.

Сучасна психологія має розвиватися не лише як система знань про психіку, а й як науково обґрунтована система підтримки особистості в умовах складного та мінливого світу. Поєднання наукової доказовості, інноваційності, міждисциплінарності та людиноцентричності створює основу для подальшого розвитку психологічної науки і практики.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про затвердження плану заходів на 2024–2026 роки з реалізації Концепції розвитку охорони психічного здоров'я в Україні на період до 2030 року : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 21.06.2024 № 572-р. *База даних «Законодавство України»* / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/572-2024-p> (дата звернення: 24.09.2026).

2. Про схвалення Концепції розвитку психологічної служби у системі освіти на період до 2030 року : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 15.07.2026 № 705-р. *База даних «Законодавство України»* / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/705-2026-p> (дата звернення: 24.09.2026).

3. Кириченко В. В. Соціально-психологічна парадигма розуміння еволюції штучного інтелекту. *Психологія та соціальна робота*. 2023. № 58. С. 17–25.

4. Столярчук О. А., Пророк Н. В. Використання штучного інтелекту у професійному навчанні майбутніх психологів. *Психологічні студії*. 2024. № 2. С. 114–120. DOI: <https://doi.org/10.32782/psych.studies/2024.2.16>.

5. Панок В. Г. Штучний інтелект як предмет психологічних досліджень. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*. 2025. Т. 7, № 2. DOI: <https://doi.org/10.37472/v.naes.2025.7225>.

Максимович Юлія Олександрівна

*магістрантка спеціальності В4 «Образотворче мистецтво та реставрація»,
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка,
м. Кам'янець-Подільський, Україна*

**Науковий керівник: Луць Сергій Васильович, кандидат
мистецтвознавства, доцент**

МЕТОДИ РЕСТАВРАЦІЇ ЖИВОПИСНИХ ПОЛОТЕН, УРАЖЕНИХ БІОЛОГІЧНИМИ ШКІДНИКАМИ

Збереження та відродження пам'яток культури й мистецтва є одним із ключових завдань сучасної реставрації. Твори олійного живопису, виконані на полотняній або дерев'яній основі, у процесі тривалого зберігання зазнають впливу природних, фізичних, хімічних та біологічних чинників. Особливу небезпеку становлять біологічні пошкодження, спричинені діяльністю мікроорганізмів і комах, які можуть призводити до порушення структури основи, ґрунту та фарбового шару [2; 3;]. Збереження та відродження пам'яток культури й мистецтва є одним із ключових завдань сучасної реставрації. Твори олійного живопису, виконані на полотняній або дерев'яній основі, у процесі тривалого зберігання зазнають впливу природних, фізичних, хімічних та біологічних чинників. Особливу небезпеку становлять біологічні пошкодження, спричинені діяльністю мікроорганізмів і комах, які можуть призводити до порушення структури основи, ґрунту та фарбового шару [2; 3]

Виникнення та поширення біологічних пошкоджень значною мірою пов'язане з несприятливими умовами зберігання. Підвищена вологість, коливання температури, недостатня вентиляція та недотримання вимог музейного мікроклімату створюють сприятливі умови для розвитку мікроорганізмів і активізації комах-шкідників [1]. Наслідками біологічного впливу можуть бути ослаблення волокон полотна, поява плям і нальоту, руйнування ґрунту та фарбового шару, а також часткова або значна втрата матеріалу.

Проблема біопшкоджень творів мистецтва розглядається у працях українських дослідників, художників-реставраторів та фахівців музейної

справи. Значна увага приділяється ідентифікації комах-шкідників, застосуванню біоцидів, профілактиці біологічних пошкоджень та організації належних умов зберігання музейних предметів [2]. Водночас кожен твір мистецтва має індивідуальні особливості матеріальної структури та характеру руйнувань, що потребує проведення попередніх досліджень і відповідного добору реставраційних методів [3].

Усунення біологічних пошкоджень у процесі реставрації живописних полотен потребує комплексного та послідовного підходу. Передумовою ефективного втручання є визначення характеру й ступеня пошкодження, дослідження матеріальної структури твору та встановлення причин руйнування. Практичний приклад реставрації живописного полотна ХХ століття продемонстрував можливість застосування комплексу консерваційних і реставраційних заходів для стабілізації твору та відновлення його експозиційного вигляду.

Подальші дослідження можуть бути спрямовані на вивчення сучасних засобів діагностики біологічних пошкоджень, удосконалення методів профілактики та пошук ефективних і безпечних матеріалів для консервації та реставрації творів живопису.

Список використаних джерел

1. Бідзіля В. О. Біоциди в реставраційній практиці : науково-інформаційне видання. Вип. І. Київ : ННДРЦУ, 2003. 64 с.
2. Бідзіля В. О. Комахи-шкідники музейних колекцій : методичний посібник з ідентифікації. Київ : Національний науково-дослідний реставраційний центр України, 2019. 72 с.
3. Бідзіля В. О., Митківська Т. І. Захист музейних предметів від пошкоджень комахами : методичні рекомендації. Київ : Національний науково-дослідний реставр

Стаценко Владислав Олегович,
аспірант спеціальності 051 Економіка

Миколаївський національний аграрний університет, м. Миколаїв, Україна
Науковий керівник: Кушнірук Віктор Степанович, кандидат економічних наук, доцент

**ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНА СТАБІЛІЗАЦІЯ ПІДПРИЄМСТВ
АПК ПРИФРОНТОВИХ РЕГІОНІВ В УМОВАХ ВОЄННИХ
РИЗИКІВ (на прикладі сільськогосподарського підприємства
Миколаївської області)**

Повномасштабне вторгнення Російської Федерації спричинило безпрецедентний тиск на аграрний сектор прифронтових регіонів України, до яких належить і Миколаївська область: руйнування інфраструктури, замінування угідь, порушення логістики, дефіцит ресурсів і випереджальне зростання вартості матеріально-технічних ресурсів [1; 4]. За цих умов фінансово-економічна стабільність аграрних підприємств перетворюється з питання ефективності на питання виживання бізнесу, а дослідження механізмів адаптації конкретних господарюючих суб'єктів набуває особливої практичної цінності.

Метою дослідження є оцінка фінансово-економічного стану сільськогосподарського підприємства Миколаївської області до повномасштабної війни (2021 р.) і на п'ятому році воєнного стану (2025 р.) для виявлення тенденцій і чинників його фінансово-економічної стабілізації.

Фінансово-економічна стабілізація підприємства трактується як стан рівноваги фінансових ресурсів, за якого суб'єкт господарювання здатний своєчасно виконувати зобов'язання, фінансувати діяльність і протистояти зовнішнім загрозам [5; 6]. В умовах воєнного стану цей стан набуває додаткового виміру – стійкості до фізичних (обстріли, замінування) та інституційних (розрив логістики, втрата ринків) ризиків, що потребує адаптації підходів до оцінки фінансового стану підприємств прифронтових територій.

Інформаційною базою слугували форми державних статистичних спостережень № 21-заг, № 29-сг і № 50-сг, затверджені Держстатом України [2]

та фінансова звітність одного з сільськогосподарських підприємств Вознесенського району Миколаївської області за 2021 і 2025 рр.

Аналіз натуральних показників виробництва засвідчив суттєве падіння врожайності основних культур (табл. 1): пшениці озимої – на 29,4 %, ячменю озимого – на 40,4 %, гороху – на 59,0 %, соняшнику – на 69,9 %. Відповідно зросла собівартість одиниці продукції: гороху – у 4,5 раза, соняшнику – у 3,7 раза, ячменю – у 2,4 раза, пшениці – у 2,2 раза, що пояснюється розподілом умовно-постійних витрат на менший обсяг продукції та подорожчанням ресурсів: вартість придбаних азотних добрив зросла на 98,0 % за приросту обсягу закупівлі лише на 27,0 %.

Таблиця 1.

**Урожайність і собівартість виробництва основних культур
досліджуваного підприємства, 2021 і 2025 рр.**

Культура	Урожайність, ц/га, 2021	Урожайність, ц/га, 2025	Зміна, %	Собівартість 1 ц, грн, 2021	Собівартість 1 ц, грн, 2025	Зміна, %
Пшениця озима	57,8	40,8	–29,4	426,7	934,1	+118,9
Ячмінь озимий	60,9	36,3	–40,4	437,1	1051,3	+140,5
Горох	20,5	8,4	–59,0	686,1	3082,1	+349,2
Соняшник	29,6	8,9	–69,9	735,2	2686,5	+265,4

Попри виробничі втрати, підприємству вдалося зберегти позитивну фінансову динаміку завдяки ціновому чиннику (ціни реалізації пшениці, ячменю та соняшнику зросли на 27–39 %) і диверсифікації збуту на користь соняшнику, обсяг реалізації якого зріс у 2,7 раза. Узагальнені фінансові показники (табл. 2) демонструють неоднозначну динаміку.

Таблиця 2.

Ключові фінансово-економічні показники досліджуваного підприємства, 2021 і 2025 рр.

Показник	2021 р.	2025 р.	Зміна
Чистий дохід від реалізації продукції, тис. грн	98 654	173 734	+76,1 %

Показник	2021 р.	2025 р.	Зміна
Собівартість реалізованої продукції, тис. грн	54 989	111 642	+103,0 %
Чистий прибуток, тис. грн	38 158	54 128	+41,9 %
Рентабельність продажів (за чистим прибутком), %	38,7	31,2	-7,5 в.п.
Рентабельність виробничих витрат, %	79,4	55,6	-23,8 в.п.
Валюта балансу (на кінець року), тис. грн	159 731	327 397	+105,0 %
Власний капітал, тис. грн	152 524	247 736	+62,4 %
Коефіцієнт автономії	0,955	0,757	-0,198
Позиковий капітал (довгостр. + поточні зобов'язання), тис. грн	7 207	79 661	у 11,1 раза
Коефіцієнт поточної ліквідності	18,2	6,5	-11,7
Середньооблікова чисельність працівників, осіб	59	50	-15,3 %

Чистий дохід зріс на 76,1 %, чистий прибуток – на 41,9 %, однак рентабельність продажів знизилася з 38,7 % до 31,2 %, а рентабельність виробничих витрат – з 79,4 % до 55,6 %, що свідчить про випереджальне зростання витрат порівняно з доходами і звуження маржі прибутковості – типову ознаку фінансового тиску воєнного часу.

Показовою є зміна структури капіталу. Якщо у 2021 р. діяльність фінансувалася практично виключно за рахунок власних коштів (коефіцієнт автономії – 0,955, банківські кредити були відсутні), то у 2025 р. коефіцієнт автономії знизився до 0,757, а позиковий капітал зріс у 11,1 раза – до 79 661 тис. грн, з появою довгострокового кредиту обсягом 37 718 тис. грн. Це – вимушений, але економічно виправданий перехід від самофінансування до змішаної моделі фінансування в умовах воєнних ризиків. Коефіцієнт поточної ліквідності, попри зниження з 18,2 до 6,5, залишається значно вищим за нормативний рівень ($\geq 1,5$), що підтверджує задовільну платоспроможність підприємства.

Індикатором адаптивної стабілізації є продовження інвестиційної активності: у 2025 р. підприємство придбало зернозбиральний комбайн і

трактор John Deere на суму 28 726 тис. грн – у 4,7 раза більше, ніж у 2021 р. Технічне переозброєння навіть за обмежених ресурсів підтверджує доцільність інвестиційної активності аграрних підприємств як інструменту адаптації [3]. Водночас чисельність працівників скоротилася з 59 до 50 осіб (–15,3 %) – типовий для прифронтових територій наслідок мобілізації та міграції населення.

Дослідження засвідчило, що фінансово-економічна стабілізація підприємств АПК прифронтових регіонів в умовах воєнних ризиків забезпечується не збереженням довоєнних параметрів ефективності, а адаптивною трансформацією моделі господарювання: диверсифікацією реалізації на користь культур із сприятливішою ціновою кон'юнктурою, переходом до змішаного фінансування за рахунок банківського кредитування та продовженням оновлення матеріально-технічної бази попри зростання витрат і зниження врожайності. Водночас стійке зниження рентабельності та більш ніж одинадцятиразове зростання боргового навантаження свідчать про вичерпання запасу фінансової міцності, накопиченого до 2022 р., що актуалізує потребу в комплексній системі фінансової безпеки аграрних підприємств прифронтових територій [6] – державних програмах компенсації воєнних втрат, пільговому кредитуванні та страхуванні воєнних ризиків.

Список використаних джерел

1. Витоптова В. А. Дослідження стану та проблем сільського господарства України в умовах воєнного часу. Аграрні інновації. 2024. № 23. С. 210–213.
2. Державна служба статистики України. Офіційний сайт. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 24.09.2026).
3. Желавський О. Б., Свиноус І. В., Нянько В. М. та ін. Інвестиційна діяльність суб'єктів господарювання у сфері агробізнесу: обліково-фінансовий та управлінський аспекти : монографія / за ред. О. Б. Желавського. Київ : ТОВ «Тропеа», 2023. 408 с.

4. Скидан О., Кравченко В. Фінансово-економічна характеристика діяльності підприємств аграрного бізнесу України. Економічний простір. 2025. № 203. С. 240–247.

5. Степаненко О. І., Канельська А. В. Фінансова стійкість підприємств в період воєнного стану: ризики, загрози, шляхи їх подолання. Підприємництво та інновації. 2024. № 33. С. 123–130.

6. Шадура-Никипорець Н., Поцелуйко І. Система фінансової безпеки аграрних підприємств: аналітична складова. Економіка та суспільство. 2026. № 84. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2026-84-34> (дата звернення: 24.09.2026).

Глушкова Дар'я Валентинівна,
*доктор філософії, доцент кафедри правоохоронної діяльності
навчально-наукового інституту №5 Харківського національного
університету внутрішніх справ, м. Харків, Україна*

**АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ПОВЕРНЕННЯ ВЕТЕРАНІВ ДО ЦИВІЛЬНОГО ЖИТТЯ.
ЦИФРОВІЗАЦІЯ ДЕРЖАВНИХ ПОСЛУГ ТА ПРОБЛЕМИ
ДОСТУПНОСТІ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПРОЦЕДУР**

Тривала збройна агресія проти України істотно змінила не лише безпекове середовище держави, а й характер завдань, які постають перед системою публічного адміністрування. Одним із таких завдань є створення дієвого механізму повернення військовослужбовців до цивільного життя. Причому зі збільшенням кількості осіб, які набувають статусу ветерана, це питання поступово виходить за межі традиційної соціальної політики. Фактично йдеться про окремий напрям діяльності публічної адміністрації, у межах якого виникає значна кількість адміністративних правовідносин між ветераном, органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, центрами надання адміністративних послуг та іншими суб'єктами, наділеними публічними повноваженнями.

Повертаючись до цивільного життя, ветеран стикається не з однією адміністративною процедурою. Виникає необхідність підтвердження відповідного статусу, реалізації права на соціальні гарантії, отримання реабілітаційних послуг, вирішення питань працевлаштування, професійної адаптації, освіти, житлового забезпечення, започаткування власної справи тощо. Кожен із цих напрямів має власне нормативне регулювання, компетентних суб'єктів, процедури та інформаційні ресурси. Внаслідок цього навіть за наявності гарантованого державою права його практична реалізація може виявитися складною.

Саме ця обставина має принципове значення для адміністративно-правового дослідження ветеранської політики. Недостатньо законодавчо передбачити певну пільгу, виплату або послугу. Не менш важливим є те,

наскільки реальною та доступною є процедура реалізації відповідного права. Інакше виникає ситуація, за якої право формально існує, однак для його реалізації особа повинна подолати надмірну кількість організаційних та бюрократичних перешкод.

У цьому контексті особливого значення набуває цифровізація державних послуг. Її потенціал полягає не стільки у переведенні паперової заяви в електронну форму, скільки у можливості принципово змінити логіку взаємодії ветерана з публічною адміністрацією. Водночас така трансформація породжує низку питань, які адміністративне право лише починає належним чином осмислювати: правові наслідки помилок державних реєстрів, межі автоматизації адміністративних процедур, можливість перегляду автоматизованого рішення посадовою особою, захист персональних даних, забезпечення альтернативних способів отримання послуг для осіб, які не можуть користуватися цифровими сервісами.

Проблема реінтеграції ветеранів має комплексний характер, тому її було б помилково зводити виключно до питань соціального захисту. В адміністративно-правовому вимірі йдеться насамперед про характер взаємодії людини з державою після завершення військової служби [1].

Чинна система публічного адміністрування історично побудована переважно за відомчим принципом. Кожен орган виконує визначене коло функцій, веде відповідні інформаційні ресурси та надає встановлені законом послуги. Такий підхід є зрозумілим з погляду організації державного апарату, однак для громадянина він далеко не завжди зручний.

Ветеран фактично змушений самотійно з'ясовувати, до якого органу звертатися, які документи необхідно подати, які відомості вже перебувають у розпорядженні держави, а які потрібно підтвердити додатково. Особливо проблематичною є ситуація, коли реалізація одного права залежить від відомостей, що знаходяться у декількох державних інформаційних системах. Видається, що подальший розвиток адміністративних процедур у цій сфері має відбуватися з поступовою відмовою від такої моделі.

З позиції громадянина не має принципового значення, який саме орган є розпорядником певного реєстру або який структурний підрозділ відповідає за конкретний етап процедури. Для особи має значення кінцевий результат – можливість реалізувати гарантоване законом право. Саме тому більш перспективною видається побудова державних послуг не навколо компетенції окремого органу, а навколо життєвої ситуації особи. Завершення військової служби є саме такою життєвою ситуацією. Воно може породжувати комплекс юридично значущих наслідків і необхідність взаємодії з різними суб'єктами публічної адміністрації. Відповідно, адміністративна система повинна бути спроможною супроводжувати особу протягом цього процесу, а не вимагати від неї щоразу розпочинати нову процедуру [2].

У цьому аспекті заслуговує на увагу можливість запровадження своєрідного єдиного адміністративного маршруту ветерана. Його зміст доцільно розуміти не як створення ще одного державного органу або інформаційної системи, а як організаційно-правову модель взаємодії вже існуючих суб'єктів. Після набуття відповідного статусу особі могли б пропонуватися доступні саме їй державні послуги та програми: реабілітація, професійне навчання, працевлаштування, освітні можливості, підтримка підприємницької діяльності, житлові програми та інші види державної підтримки. У такому випадку змінюється сама логіка адміністративних відносин: не громадянин повинен шукати необхідну державну послугу, а публічна адміністрація, володіючи відповідною інформацією, повинна створювати умови для своєчасної реалізації права.

Окремої уваги потребує питання повторного витребування документів та відомостей. Якщо інформація про юридично значущу обставину вже міститься в офіційному державному інформаційному ресурсі, вимога надати паперове підтвердження тієї самої обставини потребує належного обґрунтування. В іншому разі фактично відбувається перенесення недоліків міжвідомчої взаємодії держави на громадянина. Це дозволяє сформулювати важливий для ветеранських адміністративних процедур підхід: особа не

повинна виконувати функцію інформаційного посередника між державними органами. Якщо один орган державної влади володіє необхідними відомостями, інший орган, за наявності законних підстав та з дотриманням вимог щодо захисту інформації, повинен отримувати їх шляхом належної міжвідомчої взаємодії. Практичне значення цього положення є суттєвим. Скорочення кількості документів означає не просто зручність. Воно скорочує кількість контактів особи з адміністративним апаратом, зменшує строки процедур та ймовірність помилки, а отже, безпосередньо впливає на фактичну доступність гарантованого державою права [3].

Разом із тим було б неправильно розглядати цифровізацію як універсальне вирішення всіх проблем адміністративного обслуговування ветеранів. Надмірне захоплення електронною формою здатне породити протилежний результат. Якщо певну послугу можна фактично отримати лише через мобільний застосунок або електронний кабінет, цифровий сервіс із засобу спрощення процедури перетворюється на умову реалізації права. Такий підхід є дискусійним.

Електронна форма має бути найбільш швидким та зручним способом отримання послуги, проте не єдиним. Публічна адміністрація повинна враховувати різний рівень цифрових навичок громадян, технічну доступність сервісів та інші обставини. Особливо це стосується ветеранів, для яких адміністративна процедура має бути організована таким чином, щоб держава максимально зменшувала необхідність виконання особою формальних дій. Отже, оптимальною видається модель, за якої діє принцип цифрового пріоритету без цифрового примусу.

Однією з найменш очевидних, але важливих проблем цифровізації є юридичне значення помилки державної інформаційної системи. Уявімо ситуацію: особа відповідно до закону має право на певну послугу, однак електронна система не підтверджує необхідні відомості. Причиною може бути технічна помилка, несвоєчасне внесення даних, некоректний інформаційний обмін або розбіжність між реєстрами. З формальної точки зору електронна

процедура не може бути завершена. Проте матеріально – правова підстава для реалізації права нікуди не зникає. Саме тут виникає питання, яке потребує більш чіткого адміністративно – правового вирішення: чи може недосконалість інформаційної системи держави створювати негативні юридичні наслідки для особи. Вважаю, що загальним правилом має бути протилежний підхід. Ризик неналежного функціонування державного реєстру не повинен перекладатися на громадянина.

Таким чином, сучасну модель адміністративно – правового забезпечення повернення ветеранів до цивільного життя доцільно будувати навколо простої, але принципової ідеї: ветеран має взаємодіяти з державою як з єдиною системою, а не як із сукупністю не пов’язаних між собою установ. Саме такий підхід здатний надати цифровізації реального людиноцентричного змісту та перетворити її із формального показника модернізації на дієвий інструмент реалізації прав людини.

Список використаних джерел:

1. Програма реінтеграції ветеранів IREX : офіційний вебсайт. IREX в Україні. URL: <https://veteran-reintegration.in.ua> (дата звернення 15.08.2026)
2. Соціальний захист і фінансова підтримка. Ветеран PRO : державні послуги для ветеранів та ветеранок : офіційний вебпортал. URL: https://veteranpro.gov.ua/thematic-block/socialnyy_zakhyst_i_finansova_pidtrymka (дата звернення 16.08.2026)
3. Науково-практичний коментар до Закону України «Про адміністративні послуги» / за заг. ред. В. П. Тимощука ; Центр політико-правових реформ, Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. Київ : ФОП Москаленко О. М., 2013. 392 с. URL: https://lova.gov.ua/sites/default/files/komentar_web-hl_.pdf (дата звернення 17.08.2026)

V.S. Veltsen, PhD in Law,
*Yaroslav Mudryi National Law University,
Kharkiv, Ukraine
Postdoctoral Degree (Researcher)
Faculty of Law, University of Lisbon, Portugal
Postdoctoral degree completed and defended
Specialization: Legal and Political Sciences*

TRANSFORMATION OF THE CONSTITUTION OF UKRAINE INTO AN EFFECTIVE TOOL FOR THE PROTECTION OF HUMAN RIGHTS IN THE ERA OF DIGITALIZATION, GLOBALIZATION AND INTEGRATION, TAKING INTO ACCOUNT SECURITY RISKS

The transformation of the Constitution of Ukraine in the context of digitalisation, globalisation and European integration should be understood not only as a legal or institutional process, but also as a historical and social phenomenon. The historical experience of Ukraine shows that constitutional development has never been separated from the question of statehood. The Ukrainian constitutional process developed through a long search for political and legal forms capable of guaranteeing freedom, self-government, human dignity and national identity. Therefore, the transformation of the Constitution today should not reject this historical experience. On the contrary, it should use it as a basis for developing a modern constitutional system in which human rights are not merely proclaimed but effectively protected and implemented and relevant to the EU standards [4].

An important stage was the period of the Hetmanate, when principles of state organisation and political responsibility were developed. The constitutional document associated with Pylyp Orlyk and the Cossack community, adopted in 1710, is particularly significant. It established principles concerning the distribution of powers, territorial organisation and political relations and is regarded in the study as an important landmark in the development of European constitutional thought [1, p.8-17]. During the nineteenth century, the idea of Ukrainian statehood continued to develop through the work of political thinkers and public figures. The Cyril and Methodius Society, Mykhailo Drahomanov, Mykhailo Hrushevsky and Mykola Mikhnovsky contributed in different ways to discussions about representative government, national autonomy, democratic organisation and independent Ukrainian

statehood. These ideas became particularly important during the national liberation period of 1917–1920. The Ukrainian People's Republic and the Western Ukrainian People's Republic attempted to establish political institutions based on republicanism, separation of powers and citizens' rights. It reflected society's attempts to establish a political order based on freedom, representation and the protection of citizens. Although the Ukrainian SSR had constitutional documents in 1919, 1929, 1937 and 1978, their formal constitutional guarantees were largely subordinated to the political system and the dominant ideology. This historical experience is important for understanding one of the central problems of contemporary Ukrainian constitutionalism: the difference between constitutional declarations and their practical implementation [2, p.16-28].

The restoration of Ukrainian statehood at the end of the twentieth century created the conditions for a new constitutional model. The Declaration of State Sovereignty of Ukraine of 16 July 1990 and the Act of Independence of Ukraine of 1991 marked a fundamental change in the constitutional development of the country. The Concept of a New Constitution of Ukraine emphasised the rule of law, human rights and freedoms, social justice, democratic development and the relationship between the individual, society and the state [5].

The adoption of the Constitution of Ukraine on 28 June 1996 became a central stage in this transformation. The Constitution established Ukraine as a sovereign, independent, democratic, social and law-governed state and placed human rights and freedoms at the centre of the constitutional order. The historical significance of the 1996 Constitution therefore lies not only in the creation of a fundamental legal act, but also in the institutionalisation of the values that developed during the long struggle for Ukrainian statehood.

The Constitution of Ukraine provides a broad catalogue of personal, political, social, economic and cultural rights. At the same time, the experience of the post-1996 period reveals an important social and institutional problem: the existence of constitutional norms does not automatically guarantee their effective implementation. The constitutional complaint, constitutional control and judicial protection are

important instruments, but their effectiveness depends on the functioning of institutions, legal culture and citizens' ability to use available mechanisms. In this sense, constitutional transformation is inseparable from the development of Ukrainian society itself.

The Constitution is not created and implemented in a social vacuum. Changes in society influence constitutional development, while constitutional rules in turn shape the relationship between the state and citizens. The Revolution of Dignity of 2013–2014 demonstrated the importance of public participation, human dignity and constitutional values in Ukraine. It revealed the gap between formally guaranteed rights and their practical protection and showed that citizens can play an active role in shaping the direction of the state.

The social dimension of constitutional development is also closely connected with national identity, culture, language, historical memory and democratic values. At the same time, national identity should be combined with respect for human dignity, individual rights and the rule of law.

The Constitution should function not merely as a formal legal framework, but as an effective instrument for protecting human rights, supporting democratic institutions and responding to the changing needs of Ukrainian society [3, p.68–81].

References:

1. Kozachenko A. I. The Principle of Separation of State Powers under the Constitution of Pylyp Orlyk of 1710 and the Polish Constitution of 1791. *Problems of Legality*. 2019. Issue 144. P. 8–17. DOI: 10.21564/2414-990x.144.154647.
2. Krusian A. R. Ukrainian Constitutionalism in Wartime: Framing Key Scientific-Practical Issues and Post-War Trends. *Ukrainian Journal of Constitutional Law*. 2023. No. 3. P. 16–28.
3. Terletskyi D. S. Constitutionalism and Democracy. *Ukrainian Journal of Constitutional Law*. 2025. No. 4. P. 68–81
4. Verkhovna Rada of Ukraine. The Constitution of Ukraine, No. 254к/96-VR (Version 01.01.2020), Preamble, Article 85, 102, URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96->

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80?lang=en#Text>, Accessed date: 23.09.2026

5. Verkhovna Rada of Ukraine. The Declaration of State Sovereignty of Ukraine. Adopted by the Verkhovna Rada of the Ukrainian SSR on 16 July 1990, No. 55-XII. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/55-12?lang=en#Text> , Accessed date: 23.09.2026

СЕКЦІЯ 7. Фізична культура, спорт, здоров'язбереження та реабілітація

Переверзева Світлана Василівна

*старший викладач кафедри фізичної культури та методики її викладання,
Криворізький державний педагогічний університет, м Кривий Ріг, Україна*

Батюк Алім Миколайович

*кандидат соціологічних наук, доцент
завідувач кафедри фізичної культури та методики її викладання
Криворізький державний педагогічний університет, м Кривий Ріг, Україна*

Маркелова Вероніка Сергіївна

*студентка спеціальності А 4.11, «Середня освіта (Фізична культура)»
Криворізький державний педагогічний університет, м Кривий Ріг, Україна*

РОЛЬ ВИЩОЇ ОСВІТИ У ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦІВ МАЙБУТНЬОГО: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Сучасне суспільство перебуває на етапі стрімкої трансформації, зумовленої четвертою промисловою революцією (Industry 4.0), активним впровадженням штучного інтелекту та глобальними соціально-економічними змінами. У цих умовах класична модель вищої освіти, орієнтована на передачу статичних знань, втрачає свою ефективність. Ця проблематика знаходить своє відображення та детальний аналіз у наукових добірках В. Кременя, В. Лугового, С. Калашнікової та О. Спіріна [3; 4; 5; 10].

Дослідники наголошують на необхідності модернізації освітнього простору України відповідно до європейських стандартів, де головним завданням університетів стає формування «фахівців майбутнього». Йдеться про підготовку професіоналів нового типу, які володіють масштабним арсеналом як твердих (Hard Skills), так і гнучких (Soft Skills) навичок. Сучасний випускник має демонструвати високий рівень адаптивності, володіти крос-функціональними компетентностями та широким спектром професійних здібностей для успішної самореалізації в умовах нестабільного й висококонкурентного ринку праці.

Процес трансформації вищої школи та переорієнтації на підготовку фахівців нового типу супроводжується низкою системних бар'єрів та кризових явищ. Аналіз сучасної освітньої практики дозволяє виокремити ключові виклики, які потребують негайного вирішення з боку академічної спільноти.

Основні виклики для вищої освіти:

Динамічність ринку праці: темпи оновлення знань випереджають тривалість освітнього циклу. Проблему розриву між теорією та практичними вимогами роботодавців детально аналізують М. Згуровський та Л. Гриневич [1; 2].

Технологічний тиск та ШІ: інтеграція штучного інтелекту в освітній процес вимагає від університетів формування не лише цифрової грамотності, а й критичного мислення для протидії плагіату. Цей аспект висвітлено у працях зарубіжних дослідників, зокрема Е. Пандья (A. Pandya) [12], який вивчає вплив інституцій вищої освіти на впевненість студентів у роботі з технологіями майбутнього.

Криза традиційних освітніх форматів: академічні лекції програють у конкуренції гнучким онлайн-платформам та мікрокваліфікаціям (micro-credentials).

Попри масштабність наявних викликів, сучасні трансформаційні процеси відкривають перед вищою школою унікальні можливості для якісного оновлення та переходу на новий етап розвитку. Вітчизняний та світовий досвід дозволяють визначити стратегічні орієнтири, за якими має здійснюватися модернізація університетського середовища:

Перспективи трансформації вищої освіти:

Пріоритет Soft Skills: фокус навчання зміщується з накопичення сухих фактів (Hard Skills) на розвиток критичного мислення, креативності та емоційного інтелекту. Питання розвитку міждисциплінарних компетентностей та гнучких навичок досліджують О. Пометун та Н. Ничкало [6; 7].

Концепція Lifelong Learning (навчання впродовж життя): університети мають перетворитися на хаби постійної перекваліфікації дорослих. Важливість безперервної освіти для стійкого відновлення суспільства підкреслюють у своїх роботах І. Прокопенко та С. Сисоєва [8; 9].

Дуальна освіта та інтеграція з бізнесом: посилення синергії між університетами та реальним сектором економіки (концепція «Університету

4.0»), що досліджується у працях А. Аженова (А. Azhenov) [11] в контексті готовності робочої сили до викликів майбутнього.

Таким чином, вища освіта майбутнього – це не просто статична інституція, а динамічна екосистема формування гнучкої, адаптивної особистості. Перспективи розвитку вищої школи полягають у гармонійному поєднанні новітньої цифровізації із фундаментальними принципами людиноцентризму, де цифрові інструменти та штучний інтелект слугують розвитку унікального людського потенціалу. Лише через глибоку модернізацію та синергію науки, бізнесу й інноваційних педагогічних підходів університети зможуть вийти на новий рівень. Це дозволить готувати не просто вузькопрофільних спеціалістів, а лідерів майбутнього – крос-функціональних фахівців із масштабним арсеналом професійних можливостей, здатних ефективно відповідати на глобальні виклики та трансформувати сучасне суспільство.

Список використаних джерел

1. Гриневич Л. М. Розвиток вітчизняної системи вищої освіти в контексті сучасних соціально-економічних викликів. *Педагогічні науки*. 2021. № 95. С. 12–19.
2. Згуровський М. З. Цифрова трансформація вищої освіти та вимоги інноваційного ринку праці. *Вища освіта України*. 2022. № 3. С. 5–11.
3. Калашнікова С. А. Модернізація вищої освіти в Україні: європейський вектор та національні пріоритети. *Освітня аналітика України*. 2020. № 2. С. 45–56.
4. Кремень В. Г., Ніколаєнко С. М., Степко М. Ф. *Вища освіта в Україні* : навч. посіб. / за ред. В. Г. Кременя. Київ : Знання, 2005. 327 с.
5. Луговий В. І. Системна модернізація педагогічної і науково-педагогічної освіти – необхідна умова забезпечення освітньої якості. *Вища освіта України*. 2009. № 4. С. 20–26.

6. Ничкало Н. Г. Професійна освіта в умовах глобальних трансформацій: компетентнісний підхід. *Професійна педагогіка*. 2019. Вип. 18. С. 8–15.
7. Пометун О. І. Формування міждисциплінарних компетентностей та soft skills у сучасній вищій школі. *Інноваційна педагогіка*. 2021. Т. 2, № 34. С. 102–107.
8. Прокопенко І. Ф. Концепція Lifelong Learning як чинник сталого розвитку суспільства. *Новий колегіум*. 2020. № 4. С. 22–29.
9. Сисоєва С. О. Неперервна освіта впродовж життя: світові тренди та українські реалії. *Освітологічний дискурс*. 2022. № 1 (36). С. 14–31.
10. Спірін О. М. Цифрова трансформація освітнього простору та розвиток інформаційно-дослідницької компетентності студентів. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2020. Т. 76, № 2. С. 1–14.
11. Azhenov A. Preparing the future workforce for 2030: the role of higher education institutions in raising awareness, confidence, and readiness of students. *Frontiers in Education*. 2023. Vol. 8. Art.
12. Pandya A. Global trends in higher education digital transformation: managing the technology shift. *International Journal of Educational Technology*. 2024. Vol. 19, No. 2. P. 115–128.

НАУКОВЕ ЕЛЕКТРОННЕ ВИДАННЯ

**НАУКА І СУСПІЛЬСТВО В УМОВАХ СУЧАСНИХ
ТРАНСФОРМАЦІЙ:
ВИКЛИКИ, ІННОВАЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ**

Збірник матеріалів

II Всеукраїнської міждисциплінарної
науково-практичної конференції

30 вересня 2026 року

За загальною редакцією

Юрія ЯМПОЛЯ

Редакційно-видавниче опрацювання та комп'ютерне верстання:

Юрій ЯМПОЛЬ

Електронне видання

Формат: PDF

Обсяг: 75 с.

Дата оприлюднення: 14 жовтня 2026 року

Видавець:

Видавництво «Якість освіти»

ФОП Ямполь Юрій Віталійович

Кам'янець-Подільський, Україна

<https://publisher.yakist-osvity.org.ua/>

yakist.osvity.ua@gmail.com

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.23375024>

ISBN 978-617-95688-0-0

© Автори матеріалів, 2026

© Видавництво «Якість освіти», оформлення, 2026

Матеріали опубліковано в авторській редакції. Відповідальність за зміст матеріалів, достовірність наведених відомостей, коректність цитування, дотримання принципів академічної доброчесності та авторських прав несуть автори публікацій.